

Obrázková knihovna

pro

mládež československou.

Řídí

ST. ŘEHÁK.

Ročník II.

Sešity 5. a 6.

Božena Němcová

a její

Babička.

NOVÉ MĚSTO n. METUJÍ.

Tiskem a nákladem knih. a kamenotiskárny Bohdana Böhma.

1884.

BOŽENA NĚMCOVÁ

a její

Babička.

Pro mládež napsal a upravil

STANISLAV ŘEHÁK,

učitel náchodský.

ILLUSTROVAL

A. KÖNIG.

NOVÉ MĚSTO n. METUJÍ.

Tiskem a nákladem knih- a kamenotiskárny Bohdana Böhma.

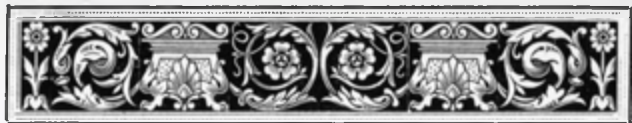
1884.

Božena Němcová.

Boženě Němcové

posvěceno.

Božena Němcová.

Čtouce překrásný spis „Babička“ od Boženy Němcové, seznamujeme se s děvčátkem as pětiletým, jemuž říkali Barunka.

Ačkoli mám velikou naději, že tuto Babičku neopomenete sobě, dítky milé, přečísti, tož přece nebude Vám na škodu, dovíte-li se něčeho o této Barunce již napřed, abyste ji poznaly a její pěkné ctnosti sobě zapamatovaly. Nuže poslyšte!

Babička, o níž Němcová tolik pěkného napsala, měla Barunku velice ráda. Dříve se spolu neznaly, ale jakmile se poznaly, již se vřele, upřímně vespolek milovaly. Barunka pořád stála před babičkou a upřímně hleděla jí do tváři, babička pak usmívala se na ni a hladila tmavohnědý její vlas. Jak Barunka babičku svou milovala, můžete z toho poznati, že vyprosila si od matinky, aby s ní v její světničce spávat mohla; což jí ovšem dobrá maminka její dovolila. Babička milovala sice všechna svá vnoučata, ale ku Barunce lnula přece jen láskou největší. Péče její o milou Barunku byla velika. Učila ji všem ctnostem; kde bylo třeba, tam ji pochválila, ale také pokárala. Když nechtěla na př. Barunka jednou zdvihnouti períčko, hned ji babička poučila: „Musíš si mysliti holka, sejde

se jedno ke druhému, bude jich více; a to si pamatuj přísloví: Dobrá hospodyňka má pro pírkou přes plot skočit.“ Každého rána po šesté hodině šla babička k loži Baruščině, zafukala jí zlehka na čelo a šeptala: „Vstávej, děvečko, vstávej, je čas“; pak pomohla jí ustrojiti se a zase odešla budit ostatních. Když tak učinila, tu se všemi před obrazem Krista Pána se pomodlila. Na večer přivolala obyčejně Barunka babičku ku svému loži a prosila: „Sedněte si ke mně, babičko, já nemohu usnouti.“ A babička vzala ruku vnuččinu do své ruky a začala se s děvčátkem modlit, a modlila se, až oči zavřelo.

Také Barunka to byla, co hodila ten proutek do vody a dívala se za ním nevědouc, kam popluje. Ale když ji babička poučila, tu si Barunka zhluboka vzdychla, upustila v zamyšlení vykasané sukýnky do vody — a babička musila ždímat.

V altánku ryznburském podala Barunka paní kněžně košíček jahod, které paní kněžna s radostí přijala a babičku s Barunkou k sobě pozvala. A na to se Barunka náramně těšila.

Když o vánocích dítky sponštěly svíčky v ořechových skořepinách na vodu, tu Barunka to byla, jejíž lodička se potopila, a proto dle pověry dříve než ostatní zemřítí měla. Byla to sice jen dětská hra, ale sama matka Baruščina smutně dívala se na ta shaslá světla, a předtucha zmocnila se její duše, není-li přece ta nevinná dětská hra věstbou jejich budoucnosti.

Na veliký pátek časně z rána chodila Barunka s babičkou modlit se devět otčenášů a zdrávasků, aby jí Pán Bůh popřál po celý rok čistoty těla. A pomodlivši se Barunka podívovala se boží přírodě, kterouž byla všecka unesena. Tak milovala přírodu!

Na bílou sobotu měla Barunka tolik práce, že zapomněla jedno pro druhé. Ale za to bylo ku večeru ve stavení všechno všudy v pořádku, a babička s Barunkou i matkou šly na vzkříšení. Když pak v ozářeném, nábožnými lidmi naplněném chrámu zaznělo ze všech úst slavné: „Vstaltě této chvíle ctný vykupitel! Hallelujah!“, tu se cítilo děvče uneseno mocným citem, prsa se jí dmula, pudilo ji to ven, ven do širé prostory, kde by mohla dáti průchod nevýslovnému jásoťu, který jí

v duši hlaholil. Celý večer bylo jí neobyčejně milo, a když jí dávala babička „dobrou noc“, vzala ji okolo krku a pustila se do pláče.

„Co je ti, proč pláčeš?“ ptala se ji babička.

„Nic mi není, babičko, mám v sobě takovou radost, že musím plakat“, odpovědělo děvče. A stařenka sehnula se, políbila vnučku na čelo a pohladila jí líce, neříkajíc ani slova. Znalat svoji Barunku!

Když babička propouštěla vnučata svá do školy, pravila: „Poslechněte, chlapei, Barunky, když vás napomene, ona je starší z vás. Tak důvěřovala Barunce.

Jak se Barunka ve škole chovala a učila, vysvítá z toho, že dovedla babičce všechno vysvětliti, že pomáhala své spolužačce úlohy a že ji sám pan učitel velice chválil.

Jedno toliko nechtělo se Barunce dařiti, totiž učení zpěvu a hře na klavír. Po trapném tříletém učení těmito předmětům řekl jí pan učitel: „Nemož se s tím, Barunko, nech toho, z tebe nebude nikdy zpěvačka ani muzikantka, spíše by z tebe byl výborný student, kdybys byla chlapcem!“ Slova těch uposlechla a nemořila se již hudbou.

Tolik tedy o té Barunce, o níž čteme v tom překrásném spise nazvaném „Babička“.

A proč vlastně vypravoval jsem Vám o této Barunce? Inu, poněvadž touto Barunkou byla vlastně naše Božena Němcová, jejíž další život vylíčíme v řaděch následujících.

Božena Němcová, vlastně Barbora Němcová, strávila šťastné mládí své sice v překrásném údolíčku, skrze něž protéká řeka Úpa a jemuz říká se Ratibořice, ale není toto údolíčko rodným jejím místem, neboť Němcová narodila se ve hlavním městě celé říše Rakousko-uherské — ve Vídni. Tam 4. dne měsíce února r. 1820. oko její poprvé spatřilo světlo boží. Ale ne dlouho zůstala ve Vídni; brzy odnesli si ji rodiče do Ratibořic nedaleko České Skalice a Náchoda. Otec její totiž, Jan Pankl, byl štolbou čili podkoním u hraběte Schulenberka, kterýžto hrabě stav se chotěm vévodkyně Zaháňské, na panství této vévodkyně na Náchodsku se nalézající, se odebral. Celá pak rodina Panklova s ním. Zde, když naučila se již běhat, proháněla

se malá Barbora — tak byla pokřtěna — po celém údolíčku. Všichni obyvatelé údolíčka měli ji nesmírně rádi a říkali jí vůbec „Barunka“, někdy také „Betty“. Byla nejstarší mezi všemi bratříčky a sestřičkami a babiččiným „mazánkem“. Babička, Teresie Novotná, přistěhovala se ku své deeri do Ratibořic teprve později, ale pak tam i své kosti složila.

Němcové dostalo se vychování velice pečlivého. Působily na ní nejvíce ovšem její matka, rozhodná Češka, a pak babička. Čemu nenaučila se ve škole Skalické, asi půl hodiny od Ratibořic vzdálené, a pak Chvalkovické, kde naučila se zvláště zpěvu a hudbě: tomu naučila ji dobrá matka (totiž ručním pracím) a hodná, rozsáhlá a velice povídavá babička (totiž hospodář, příští a všemu rozumněti).

Tatínka svého Barbora málo vídala, an toliko v letě u rodiny své se zdržoval, jindy vždy býval s panstvem ve Vídni. A tak se stávalo, že celý zámek ratibořický zůstával na dlouho pustým, jenom maminka Barunkina jako klénice zámek spravující jej častěji procházela. Poněvadž byly v zámku překrásné obrazy, sochy a knihy, o čemž Barunka dobře věděla, tož chodívala do něho se svou rozmilou matinkou, obrazy a sochy si prohlízejíc, ale nejraději po knihách pídíc a v nich horlivě čtouc. Byly to sice knihy německé, neboť v té době bylo zle o knihu českou, tenkrát začaly se knihy české teprve psáti a tisknouti, ale Barunka toho nedbala, nýbrž s velikou chutí je četla. A vidíte! Srdce její, její smýšlení vezdy zůstaly českými. Však to dostatečně vysvětlá z jejích spisů, které českému lidu zanechala. A kdo vlastně v tak malé dívence vzbudil takovou chuť ku čtení knih? Byly to babička, ale zejména maminka, která také sama mnoho četla. Mimo tyto dvě ženy ovšem znamenitě přičinil se o duševní vzdělání Boženino (jméno toto zvolila sobě později) zámecký správce, jenž bydlil ve Chvalkovicích a u něhož Božena nějaký čas dlela. Ten seznámil ji zvláště s literaturou německou a mnohými výtečnými spisovateli. A Božena v pustou klenbu zámeckého pokojíku se uchýlivši, dlouho do noci sama a sama těšila se se svými milými družkami — knihami. Také Chvalkovický kaplan blahodárně na Boženu působil, an ji veršovati a písně

skládati učil. Božena jsouc ducha čilého, po svém otci poetického (básnického) ale zvláště vysoce nadaného, brzy počala sama verše skládati a různé básně psáti.

Z toho ovšem patrno, že pobyt ve Chvalkovcích nemalý měl účinek na ducha Boženina. Tam vlastně v malém srdéčku jejím vypučela ona touha po psaní a skládání básniček. Ovšem později, když byla již v Praze, učinil mnoho pro vzdělání její vedle jiných zvláště dr. Čejka, jenž uvedl Němcovou mezi dámy požívající chvalné pověsti jakožto vlastenky nejpřednější a nejvzdělanější; napomínal ji, by hleděla se po jejich radě chovat a se strojit; zároveň zásobil ji všemi spisy, které by vkus její vytríbily a vědění obolatil; vedle toho starával se i o lístky do koncertů a divadla; zkrátka: dr. Čejka užil každého prostředku, jenž by na ducha Boženina blahodárně působil. A takovým způsobem stala se z oné malé Barunky veliká žena a slavná spisovatelka.

Až do roku 1837., tedy celých 17 let, trávila Božena mladý život svůj ve kruhu rodinném v Ratibořicích. Pak provdala se za Josefa Němce; i nazývala se od té doby Boženou (také Barborou) Němcovou. Poněvadž J. Němec byl respicientem (dohledačem) u finanční strážě ve Kostelci, tož mladá paní Němcová musila ho následovati a do Kostelce se odstěhovati. Ale brzy opustila Kostelec, an její manžel přesazen byl do Polné. Podobného stěhování z města do města, třeba i času zimního, zažila Němcová se svým manželem dosť a dosť. Ač není právě časté stěhování se, zvláště času zimního a po špatných povozích, věci příjemnou: naší Němcové bylo to ku prospěchu. S podivem asi tážete se: proč? Poněvadž pozorovala všude lid, viděla pamětihodné věci, zejména starožitnosti, seznamovala se s vlasteneckými a vysoce vzdělanými muži, k tomu pilně se učila a čítala — a tak z toho stěhování koristila. Taková veliká kořist očekávala jí také v Polné. Tam totiž přičiněním kaplana, důstojného pana P. Kunze, poznala důkladněji českou literaturu, o níž měla dosud vědomosti pramělé. To ji velice rozehrálo. Nyní teprve počalo mocně bušiti srdce její pro drahou vlasť českou, pro český národ, jeho

literaturu a vůbec jeho snahy. Tu rozhodla se věnovati síly své docela vlasti a oddati se českému písemnictví, psáti totiž pro český lid knihy, tento ve dlouhé porobě úpící lid křísiti, jej učiti a povzbuzovati. A Němcové podařilo se to v plné míře. Tomu se však diviti nebudeme, povážíme-li, že Němcová pilně četla spisy Tylovy, z nichž tu lásku k vlasti ssála, z nich toho nadšení nabyla. Nebo kdo medle mohl by odolati plamenným slovům tohoto ohnivého, nadšeného vlastence, národního buditele — apoštola Tyla! Zajisté nikdo, tím méně žena srdce tak čistého, pro vše, co jen českým, mocně tlukoucím, a duše tak vnímavé.

Z počátku psala Němcová tajně, tak že nikdo o tom ani nevěděl; neboť si netroufala své pokusy nikomu ani okázati; až teprve, když už nemohla mocnému kouzlu tomu odolati a touhu, dostati se do kruhů vlasteneckých a spisovatelských, potlačiti, tu odebrala se r. 1840. poprvé do matičky Prahy, aby mohla účastniti se s větším úspěchem práce literární a vlastenecké, kteráž ji tak mocně vábila. O kterak zaplesalo srdce její, spatřivši poprvé sídlo mocných knížat a králův českých, sídlo Libušino — pyšný Vyšehrad! „Ó kéž bych mohla tu stále býti!“ roztouženě zvolala. A ejhle! jakoby čarovat uměla. Již r. 1842., kdy manžel její do Prahy byl přesazen, přání její se vyplnilo. Ve slovanské Praze nastal Němcové zcela jiný život. Seznámila se ihned se všemi téměř vlasteneckými rodinami českými (jak již víme nejvíce přičiněním Čejkovým), se všemi spisovateli a umělci; tu pustila se jako znovuzrozená do práce; tu počala se znova učit a zvláště v přírodních vědách velikých vědomostí nabývat; a tu konečně všemožně pomáhala český národ ze spánku probouzeti, sama při dle tom nevšední činnosti vynikajíc a dobrým příkladem předcházejíc. A tak stala se mladá, sličná a duchaplná paní — a takovou Němcová skutečně byla — nejlepší ozdobou vlastenecké společnosti pražské. Okolo ní soustředila se takorka všechna činnost vlastenecká, ji jako hvězdu první velikosti obletovali nejlepší spisovatelé, nejznamenitější mužové. Erben, Villani, Klácel, Pichl, Rieger, Nebeský, Čejka, Tomíček, Šumavský, Fričové, Staněk, potom Světlá, Rajska a j. muži a ženy to jmen nejzvučnějších stali se jejími přátely.

Ale rádci nejvěrnějšími byli jí Čejka s Nebeským. Němcová také radami jejich nejráději se řídila. Tak na př. po jejich žádostech uveřejnila již r. 1843. prvou báseň svoji, zvanou „Ženám českým“; té následovalo básní více, jako: Moje vlast, Znamení, Zasnoubení, Touha, Hvězda má a ještě jiné. Zanechala však básnictví, když poradil jí zase Čejka, by jala se sbíratí a psátí národní báchorky a pověsti. Tu Němcová opravdu počala pilně sbíratí pohádky, v časopisech a potom ve zvláštních knihách je uveřejňujíc. A víte, dítky rozmilé, jaké to pohádky? Tři zlatá péra, O sluncevníku, měsíčníku a větrníku, O zlatých zámečích, Vodní paní, O třech sestřích, O bílém hadu, Vděčná zvířátka, O mluvícím ptáku, živé vodě a třech zlatých jabloních, O princezně se zlatou hvězdou na čele, Princ Bajaja, Orel, slavík a růže, Divotvorný meč, O chytré princezně, Pohádka o perníkové chaloupce, Jak Jaromil k štěstí přišel, O zlatém kolovrátku, O labuti, O Jozovi, Sedmero krkavců, O třech bratřích, O Popelce, Neohrožený Mikeš, Zlatý lupínek, O nesytovi, Chudý a boháč, Devět křížů, Silný Ctibor, Tři rady, O hloupém Honzovi, Jak se učil Honzík latinsky, Sedlák milostpánem, O smolíčkovi, O koze, O neposlušných kozlatech, Pohádka o kohoutkovi a o slepičce a mnoho mnoho jiných, jež od dědiny ku dědině chodíc, sbírala. Překrásné pohádky Boženy Němcové, jež vyšly ve dvou tlustých knihách, dočkaly se již čtvrtého vydání. Není jediné chaloupky po Čechách, kde by se buď nečetly neb alespoň nevypravovaly. Každá babička má jich mnoho a mnoho ve svém kapsáři; hodným dítkám pak je povídá.

Těmito báchorkami a pověstmi prospěla Němcová národu svému velice, a kdyby nebyla nic víc napsala, dosti by napsala a pro vlasť a národ učinila. Škoda jen, že venkovský lid Němcové, jakožto choti komisara finančního, nic téměř pověditi nechtěl, domnívaje se, že Němcová z nekalé jakési příčiny na něm vyzvídá. „Vždyť to byla paní úřednická, a její muž byl jedním z takových komisarů, kteří vyměřují lidem platy a pokuty. Jak snadno mohly by naše ženštiny něco prospěchuout, čím by byly na nás uvalili nové přírážky. K čemu by sem byla vážila tu obtížnou cestu?“ Tak odpovídal statečný venkovan Ještědský, když tázala se ho paní Karolina Světlá,

proč nevypravovali oné krásné paní (Boženě Němcové), která přišla schválně až z Liberce, by o Ještědu tak pěkné věci napsala, jaké napsala o krajinách jiných.

Tím způsobem mnoho pěkného ušlo péru Němcové.

V Praze se Němcové náramně líbilo. Tam také nabyla ještě většího vzdělání, přiučila se dokonale jazyku českému a nabyla vědomostí v krasovědě (aesthetice), tak že měla nyní vedle svých velikých schopností také ony vlastnosti, jež nevyhnutelně zdobiti mají každého spisovatele.

Tři léta pobyla Němcová v Praze, a tato tři léta byla jí výbornou školou a přípravou ku dalšímu výtečnému působení jejímu. Ale neméně účinkoval na ni pobyt v ryze českém městě Domažlicích, kamž r. 1845. se svým manželem se přistěhovala. Nejen písmem, ale i slovy budila tu lásku k vlasti, buď ke shromážděným paním a dívkám předčítavajíc, nebo ku čtení českých knih, zvláště domácích dějin, je povzbuzujíc. Mimo to jako apoštol po dědinách v celém Domažlicku putovala, símě vzdělanosti a vědomí národního rozsévajíc, zvyky, mravy a způsoby lidu si zaznamenávajíc a potom je ve svých utěšených povídkách a črtách líčíc. Tímto obcováním s lidem venkovským, ryze českým, dosud nezkaženým, naučila se psáti prostonárodně (populárně), t. j. tak, jak lid onen sám vespolek jednal a mluvil. A způsob ten, v němž dodělala se stkvělého výsledku a jehož dosud nikdo nedostihl, tak se čtenářům zalíbil, že lid selský Němcovou tak si zamiloval, že u velikém množství za ní, kamkoli se přestěhovala, putoval. Za ta tři léta, co v Domažlicích meškala, napsala Němcová překrásné líčené obrázky: Pohorskou vesnici, Karlu a Obrazy z okolí Domažlického. O tom však později.

Z Domažlic — psalo se právě r. 1848. — byla Božena Němcová nucena odstěhovati se do Nymburka, kamž opět manžel její byl přesazen. Ale ani, jak se říká, v Nymburce se neohřála, a již musila zase do Liberce. Leč i tu nepobyla dlouho; neboť již r. 1850., když totiž manžel její stal se vrchním komisarem finančním v Uhrách, odstěhovala se Němcová nikoli do Uher, ale do matičky Prahy, kdež se také nadobro i s dítkami svými, z nichž tu dva chlapečci českou

realku navštěvovali, usadila. Že navštívila několikrát svého manžela, rozumí se samo sebou. Naposledy byla u něho r. 1853. Ale rok ten byl pro ni nešťastným. Jím počala řada všelijakých utrpení a neštěstí, jež ji stále stíhaly, a jen smrt učinila jím konec. Kdožby nevzpomněl si tu oně dětské hry „spouštění svíček v ořechových skořepinách na vodu“ a pak té předtuchy, jež zmocnila se při tom matky Baručiny! Byla to věru věštba, která se na Barunce docela vyplnila. Již ve 33. roce počalo proslavenou a v celém českém národě vysoce ctěnou spisovatelku, vlastenku a učitelku národa stíhati neštěstí za neštěstím. Především velice kruté a bolestné dotklo se jí, když téhož roku nadaný syn Hynek jí zemřel a potom manžel všelijak pronásledován a týrán ze služby s nepatrným jen služným propuštěn byl. To a nedostatek, jehož bylo celé rodině pak zakoušet, tak na Němcovou účinkovalo, že se roznemohla a, bohužel, více neuzdravila. Tento přežalostný stav, v němž se Božena Němcová nalézala, líčí podrobně slovtná spisovatelka, paní Karolina Světlá, ve svých upomínkách, nazvaných *Z literárního soukromí*.*) Podáme tu stručný obsah jejich, aby čtenáři naši poznali ty pěkné vlastnosti, jimiž se Němcová právě v té smutné pro ni době stkvěla.

Když Božena Němcová na podzim roku 1853. z Uher zcela nenadále se vrátila, aby manželův svému nějakého zaměstnání vyhledala, snažili se přátelé její dle možnosti své smutný její stav jí usnadnit a s ní o další budoucnost rodiny její se postarat. Proto zavedli sbírku, kterou by jí první měsíc bylo spomoženo. Peníze měla jí odevzdati přítelkyně její Karolina Světlá, ale — jak sama povídá — s trnoucím srdcem úlohu tu na se vzala. Obávala se totiž, znaje předběh povahu Němcové, že peněz nepřijme, ačkoli dobře věděla, že by sama s každým srdce své rozdělila. Ba štedrost Němcové byla tak veliká, že začkoli ji kdo požádal, bez rozmyšlení a s největší radostí darovala. A mnozí velice na to hřešili. Neboť stávalo se zhusta, že zcela neznámé dívky z venkova u ní se ubytovaly, aby vyššího vzdělání v Praze nabyly, aniž

*) Ženské listy r. VIII.

se jí za to odměnily, nebo aspoň poděkovaly. I mladí muži, pod rouškou nějakého literárního podniku, neostýchali se Němcovou navštěvovati za tou příčinou, by jim peněz půjčila, ovšem na věčnou odplatu. Jiní opět chtěli na ní peníze na cesty, které hodlali v prázdninách po venkově konati, aby po jejím příkladě sbírali pohádky, pověry, národní obyčeje atd. A Němcová nejen že nikoho z prosebníků neodbyla, ale vždy dala, někdy i vše, co v toboлке své měla.

Po svém návratu ze Slovenska bydlela Němcová na Václavském náměstí u paní Anny Ulmanové, která dovědělší se o nehodě jí stihnuvší, bez náhrady nabídla jí u sebe byt, dokud by se jí lépe nevedlo. Sotva se Němcová k této šlechetné paní s dětmi i služkou přistěhovala, již poznala zkušená hostitelka její, že se k ní dotírají lidé, kteří nic jiného nežádají než pomoci a zase pomoci, a to pomoci obyčejně peněžité. A dobrák Němcová, jak již víme, poslední groš dala. Že sama pak jenom bídu měla, je na bíledni. Ačkoli starí přátelé její hleděli jí pomoci, ona toho nežádala. Chtíc pouze perem sobě všeho vydobyti — raději bídu a konečně smrt volila. Mohla se státi představenou vyšší dívčí školy české, mohla také jakožto dáma vysoce vzdělaná vychovávat mladé dívky z venkova, a tu zajisté mohla by zcela pohodlně žíti: ale Němcová každý podobný návrh zamítla, namítajíc, že by volnosti své pozbyla a méně psáti mohla. Ale ona již ani psáti nemohla, jsouce neustále nemocna. Práví sama o tom ve svém dopisu: „Málo jsem nyní psala, a co jsem psala, to byly skoro samé listy a žádosti, ač — mezi námi řečeno — bude asi papíru škoda, beztoho odnikud nic nedostanu. Běhala jsem, starala se, ale vše nadarmo...“ A tak nedostatek strpčoval jí nejenom všechnu práci, ale i život.

Jak nám již známo, byla Němcová na Slovensku. Odebrala se tam r. 1855. Domnívala se ubohá, že se v lázních Sljači zotaví; zároveň měla úmysl mezi lidem Slovenským čerpati látku pro své příští práce. Látky pro své práce nalezla ovšem dosti; neboť procházejíc se všemi dědinami ve stolicích Zvoleňské a Gemerské, poznala zvláště pomocí faráře Šámo Chalúpký zvyky a způsoby lidu tamnějšího a sebrala veliké

množství pohádek a pověstí — ale zdraví, zdraví — toho nenabyla.

Šest neděl pobyla mezi boдрým lidem slovenským, jež si velice zamilovala, pak musila Slovensko opustiti. Vrátila se do Prahy. Leč, jak již víme, nevedlo se jí tu lépe.

Nastal r. 1861. Knihkupec Augusta v Litomyšli nabídl Němcové, aby u něho vydala všechny své spisy, ovšem za slušnou náhradu. To Němcovou tak rozradovalo, že ničím nedala se zdržovati, ale hned bez groše do Litomyšle se odebrala. Nenadála se ubohá, že i tímto pro ni dosti stkvělým nabídnutím bude sklamána. Knihkupec Augusta zachoval se ku Němcové tak, že o hladu u něho pracovati musila. Ba došlo to tak daleko, že jí v hospodě, kde bydlela, ani strava na jeho účet dávána býti nesměla. Veškery její výlohy v těch dnech obnášely denně 4, nejvíce 8 krejcarů. Ký tedy div, že slábla, na duchu zpitoměla a konečně nebezpečně se roznemohla. Na duchu i těle sklíčena, odebrala se ku svým příbuzným do Nového Bydžova, odkudž po krátkém pobytu těžce nemocna přivezena jest do Prahy. Zde ulehla na lůžko, by s něho více nepovstala. Ačkoli pečlivě o ni dbáno, přece brzy učiněn konec velikému utrpení jejímu 21. dne m. ledna 1862. Věku svého měla teprve 41 rok. Co ji naposledy ještě potěšilo, byl výtisk druhého vydání „Babičky“, který jí den před smrtí právě došel.

I zalkal všecken národ český, uslyšev, že zemřela výtečná jeho tlumočnice, že zemřela žena nade vše jej milující. A jak by nezalkal, když ji tak vroucně miloval! Však hle, tu příklad této lásky. Bylo to ve Blovicích, kde bylo pohromadě několik přátel. Bavili se. Tu vstoupí mezi ně nový host a utišiv veselý hovor, praví: „Umřela Božena Němcová!“ Všemi to trhlo, jakoby boží posel do nich byl udeřil — a mnohemu zalilo se oko slzou. Hlučný hovor ztiel. Pak vstal přítomný tu kněz a odříkával hlasitě za Boženu Otčenáš, ostatní modlili se s ním. Veselým písním bylo ovšem konec. Za to zapěla společnost píseň věrné Česky od Kamenického „Vlast, jaké to sladké jméno“, a bylo po zábavě. Mezi muži nalézal se také učitel a spisovatel Vojtěch Bělohrobský (Vejškrab); ten

dojat byl zprávou tou tak, že trudné myšlénky vířily v hlavě jeho. „Ta matička vlast, posud chuda na zdárné a učené dcery, ztratila opět jednu z nejsrdečnějších a láskou velikou nejnadšenějších. Bude truchliti po ní. A otec její, ten národ český, uroní pro ni vřelou slzu, neboť ona vyznávala jeho jakožto otec vždy před světem a láskou dečinou splácela mu lásku otcovskou“. A dále píše: „Umřela nám dobrá naše sestřička Boženka; dej jí dobrotivý Bůh radost věčnou — ta dobrá a srdečná sestřinka, co tolik pěkných pohádek nám napovídala, co nám tak zajímavě vypravovala o Krkonošské babičce, o bratřích Slovácích . . .“

Drahé ostatky zesnulé uloženy na posvátném Vyšehradě a to nedaleko Václava Hanky, jak si sama přála. Pohřbu sčastnilo se veliké množství lidu, což zajisté svědčilo o veliké vážnosti a uctě ku zesnulé. Ale ještě jiným způsobem dokázal národ český, že váží si ženy tak slavné. On postavil jí na hřbitově Vyšehradském důstojný náhrobek. A co při tom zvláště potěšitelné, že hlavní zásluhu o tento náhrobek mají české dámy. Když totiž r. 1867. na den dušiček tři dámy, členové to klubu (spolku) amerického, ozdobovaly věnci hroby znamenitých mužův našich, tu spatřily, že hrob Boženin zrovna vedle Hankova vypadá opuštěn a zanedbán. I zželelo se jim toho, a umínily si v klubu učiniti návrh na zřízení důstojného náhrobku. Stalo se. Pomník zhotoven chvalně známým sochařem pražským, p. Tom. Seidanem, a to velice zdařile. Na pomníku tom nalézá se vedle ověncené hlavy zesnulé také dojímavý výjev z Babičky. I slavnost odhalení tohoto pomníku byla velkolepa. Památné peníze (medalie), jež při ní rozdávány byly, ozdobeny jsou hlavou zvěčnělé a potom pomníkem dámami amerického klubu zřízeným.

Kromě pomníku na hřbitově Vyšehradském hodlá také postaviti Boženě Němcové krásný pomník Česká Skalice, kde Němcová do školy chodila. Za příčinou tou utvořil se již zvláštní spolek, jenž příspěvky sbírá a vůbec o provedení krásného podniku toho se stará. Kéž jen počátek podniku tak krásného a šlechtného dojde co nejdříve a šťastně svého cíle!

A co stalo se asi s rodinou zesnulé? Josef Němec zaměstnán byl v administraci *) Národních listů; druhý syn, jenž po smrti své matky nahlednuv, že nelze mu dále studovati, stal se zahrádkem a žije nyní v Táboře. Dcera Theodora, jež ošetřovala matku svou v těžké její nemoci péčí vzornou, jest nyní učitelkou v Táboře. Nejmladší syn konečně Jaroslav je fotografem v ruském městě Oděse. —

Spisů, které Němcová napsala, není sice tak mnoho, ale za to jsou to samé pravé stkvosty. Bylo by jich snad více, kdyby Němcová spokojeněji žítí mohla. Ale těžko se pracuje se srdcem stísněným, plným bolu, žalu a utrpení. Přes to přese všechno napsala toho Němcová dost a dost. My jsme věru spokojeni. Nuž, a co vlastně napsala? Především Babičku. Jsou to rozkošné obrazy venkovského života. Říká se všeobecně, že je to pravá perla v naší literatuře. Byla vydána již po čtvrté. **) Národní báchorky a pověsti. Dva díly, také již po čtvrté vydané. Dále překrásnou povídku, nazvanou Pohorskou vesnici, v níž líčí se pěkně život lidu v okolí domazlickém, rodiny šlechtické a dráteníků. Slovenské pohádky a pověsti, Slovanské starožitnosti dle zápisků dr. G. Reussa, Uherské město (Darmoty), Obrazy ze života Slováků, Zvolenské lesy a kraje a Chýže pod horami. K těmto posledním spisům čerpala Němcová látku na Slovensku, kde za příčinou léčení svého dlela. Jiné menší práce její jsou: Obrazy z okolí Domazlického, Divá Bára, Rozárka, Karla, Pan učitel (upomínka to na dobu, ve které Němcová do školy chodila), Chudí lidé a dobrý člověk (povídka sepsaná, když ještě Němcová v Kostelci byla, a tudíž jedna z nejprvnějších prací jejích), Sestry, V zámku a podzámčí.

To tedy ona řada spisů, jež Němcová svému lidu zanechala. Je zajisté dosti velika. Že všechny spisy její vynikají

*) Administrace — správa, obstarávání.

**) Aby již mládež seznámila se s rozkošným spisem tímto, podáváme tu některé z něho úryvky.

výtečným líčením a popisováním, nehledaným, ale zato velice dojmavým vypravováním, že z nich vane duch vlastenecký, láska ku českému lidu: pozná každý, kdo je čte.

Ó kéž mládež milá učí se od Němcové národ a vlast svou milovat, kéž život její tane jí stále na mysli, kéž spisy její jsou jí drahocným pokladem, z něhož neustala by na dráze života svého čerpati krásno, dobro a zejména posilu k další práci na národa roli dědičné.

Babička.

Babička bydlila v pohorské vesničce na slezských hranicích, žila spokojeně ve malé chaloupce se starou Bětkou, která byla její vrstevnicí a již u rodičů sloužila.

Nežila osamotnělá ve své chaloupce; všichni obyvatelé vesničky byli jí bratřími a sestrami, ona jim byla matkou, rádkyní, bez ní se neskončil ani křest, ani svatba, ani pohřeb.

Tu pojednou přišel babičce list z Vídně od nejstarší dcery, v němž jí vědomost dávala, že manžel její přijal službu u jedné kněžny, která má veliké panství a to panství Náchodské v Čechách, které jen několik hodin vzdáleno od pohorské vesničky, kde babička bydlí. Tam že se nyní s rodinou odstěhuje. Ku konci listu stála vroucí prosba, aby babička k nim se odebrala na vždy a živobytí svoje u dcery a vnoučat strávila, které se již na ni těší. Babička se rozplakala; nevěděla, co má dělat. Srdce ji táhlo ku dcery a ku vnoučátkům, jichž neznala ještě; dávný zvyk poutal ji ku malé chaloupce a k dobrým přátelům. Ale krev není voda; touha přemohla dávný zvyk. Babička se rozmyslila, že pojede. Chaloupku se vším,

co v ní, odevzdala staré Bětce s doložením: „Nevím, jak se mi tam líbit bude, a jest-li přece neumru zde mezi vámi.“

Když jednoho dne vozík u chaloupky se zastavil, naložil naň kočí Václav babiččinu malovanou truhlu, v loktuši svázané peřiny, kolovrat, bez něhož býti nemohla, košík, v němž byla čtyři chocholatá kuřátka, pytlík s dvěma čtverbarevnými kořaty, a pak babičku, která pro pláč ani neviděla před sebe. Požehnaním přátel provázena odjela ku novému domovu.

Jakého to očekávání, jakého radování na Starém bělidle!

Tak totiž nazýval lid osamělé stavení v rozkošném údolíčku, jež paní Proškové, babiččině to dečři, za byt vykázáno bylo.

Děti vybíhaly každou chvilku na cestu, dívat se, nejede-li již Václav, a každému, kdo šel kolem, vypravovaly: „Dnes přijede naše babička!“ Samy pak si ustavičně vespolek povídaly: „Jaka pak asi ta babička bude?“

Ony znaly více babiček, podoby jejich se jim v hlavě pletly, nevěděly však, ku které tu svou babičku připodobnit. Tu konečně přijíždí ku stavení vozík. „Babička už jede!“ rozlehlo se po domě; pan Prošek, paní, Bětka, děti i dva velicí psové, Sultan a Týrl, všecko vyběhlo přede dvěře vítat babičky.

S vozu slézá žena v bílé plachetce, v selském obleku. Děti stály všechny tři vedle sebe, ani s babičky oka nespustily. Tatínek ji tiskl ruku, maminka ji plačce objímala, ona pak je plačce též líbala na obě líce. Bětka přistrčila ji bouhelatou Adelku, a babička se na ni smála, jmenovala ji malé robátko a udělala jí křížek. Ale pak ohledla se po ostatních dětech, volajíc na ně hlasem nejupřímnějším: „Moje zlaté děti, moje holátka, co jsem se na vás natěšila!“ Ale děti sklopily oči a stály jakoby je přimrazil, a teprve na matčin rozkaz podaly svoje růžová líčka babičce ku políbení. Nemohly se ani zpamatovat. Jak pak, to byla babička zcela jinaká než všechny ty, co kdy viděly; takovou babičku ony ještě jaktěživ neviděly! Div na ní oči nenechaly! Kamkoli se postavila, oběhávaly si ji kolem do kola a prohlížely od hlavy do paty.

Podívují se tmavému kožíšku s dlouhými varhánkami v zadu, řasně zelené mezulánce lemované širokou pentlí; líbí

se jim červený kvetovaný šátek, ježz babička na placku vázaný má pod bílou plachetkou; posedují na zem, aby dobře prohlédnout mohly červený cvikel na bílých punčochách a černé pantoflíčky. Vilímek poškubuje barevné klůčky na rohožové mošince, kterou babička drží na ruce, a Jan, starší ze dvou chlapců, čtyřletý, zpolehounka zdvihá babičce bílý, červeně pasovaný fěrtoch, neboť nahmatal pod ním cosi tvrdého. Byl tam veliký kapsář. Jan by byl také rád věděl, co v něm je, ale nejstarší z dětí, Barunka, která byla již pětiletá, odstrčila ho, šeptajíc mu: „Počkej, já to povím, že chceš sahat babičce do kapsáře!“ —

Ale to šeptnutí bylo trochu hlasité — bylo je slyšet za devátou stěnou. Babička si toho všimla, nechala řeči s dezerou, sáhla do kapsáře, řkouc: „No, podívejte se, co tu všecko mám!“ A na židli vykládala růženec, kudlu, několik chlebových kůrek, kousek tkanice, dva marcipánové koníčky a dvě panenky. Poslední věci byly pro děti; když jim to babička podala, doložila: „Ještě něco vám babička přivezla!“ a hned vyndávala z mošinky jablka a kraslice, z pytlíku osvobodila kofata, z košíku kuřátka. To bylo radosti, to bylo skákání! „Babička byla nejhodnější babičkou!“ To jsou kofata majová, čtyř barev, ta chytají výborně myši; dobrá jsou v domě. Kuřátka jsou ochočena, a když si je Barunka naučí, budou za ní běhat jako psíčkové!“ povídala babička, a děti se hned ptaly na to i ono, nic se neupejpaly, hned byly s babičkou dobrými kamarády. Matka je okřikovala, by daly babičce pokoj a poprály jí oddech, ale babička zase řekla: „Přej nám té radosti, Terezko, vždyť jsme rády, že se máme,“ a děti poslechly babičku. Jeden sedí jí na klíně, druhý stojí za ní na lavici a Barunka stojí před ní a dívá se jí do tváře. Jednomu je divno, že má babička bílé vlasy jako sníh, druhému, že má babička sevrklé ruce, třetí povídá: „Ale, babičko, vy máte jen čtyry zuby!“ Babička se usmívá, hladí tmavohnědý vlas Baruščin, řkouc: „Vždyť jsem stará; až vy budete starými, budete také jinakými!“ a děti to nemohou pochopit, že by ty jejich bělounké, hladké ruce mohly kdy tak svraštělými být jako ruce staré babičky.

Babička si hned první hodinu srdce svých vnoučátek osvojila.

Jak babička hospodařila.

První, co si babička v hospodářství zeela na starost vzala, bylo pečení chleba. Nemohla snést, že služka s božím darem tak beze vši úcty zachází, ani do díže, ani z díže, do pece ani z pece že jej nepřežehnává, jakoby v ruce cihly měla. Babička než kvas zadělala, kopístem dřív požehnala, a to žehnání opakovalo se, kdykoli těsto do ruky se vzalo, až byl chléb na stole. Nesměl jí také žádný otevřít huba přijít do rany, aby jí „boží dar neuhranul“, i Vilínek, když vešel do kuchyně při pečení chleba, nezapomněl, že má říci: „Pánbůh požehnej!“

Když babička pekla chléb, měla vnoučata posvácení. Pokaždě dostaly poplamenici a po malém bochánku, švestkami nebo jablky plněným, což se jim dříve nestávalo. Ale musily zvykat dávat pozor na drobty. „Drobty patří ohničku“, říkala babička, když smítala se stolu drobčky a do ohně je házela. Ale když někdo z dětí nadrobil chleba na zem a babička to zhlédla, hned mu kázala drobčky sebrat a říkala: „Po drobčkách se šlapat nesmí, to prý duše v očistci plačou.“ Také se mrzela vidouc, že se chléb při krájení nerovná: „Kdo se nesrovnává s chlebem, nesrovnává se s lidmi“, říkala. Jednou prosil Jeník, aby mu babička zakrojila po straně do kůrky, že on to rád jí; ale babička to neudělala řkouc: „Neslyšel jsi, když se zakrojuje do chleba, že se ukrajují Pánubohu paty? Nechť je, jak je, ty se neuč vymýšleš v jídle!“ a pan Jeníček musil si dáti laskominy zajít. Kde jaký kousek chleba ležet zůstal, i kůrky, co děti nedojedly, strčila babička do kapsáře; trefilo-li se jítí okolo vody, hodila rybám, rozdrobila mravencům, když šla s dětmi, nebo ptákům v lese, zkrátka ona nezmařila jediného sousta, a vždy napomínala: „Važte si božího daru, bez něho je zle, a kdo si ho neváží, toho Bůh těžce tresce.“ Jest-li dítě chléb z ruky npustilo, musilo jej pak políbit, jako za odprošení; tak i kdyby kde zrnko hrachu bylo leželo, zvedla je babička a vyznamenaný na něm kalíšek s úctou políbila. Tomu všemu babička i děti učila. Jest-li leželo na cestě husí peříčko, babička hned na ně

ukázala, řkouc: „Shýbni se, Barunko!“ Barunka byla mnohdy líná a říkala: „Ale, babičko, co pak je o jedno pírko?“ Ale z toho ji babička hned kárala: „Musíš si myslif, holka, sejde se jedno ke druhému, bude jich více; a to si pamatuj přísloví: „Dobrá hospodyňka má pro pírko přes plot skočíť.“ Stkvostný a drahý nábytek v tom jednom pokoji babičce nehrubě se líbil. Zdálo se jí, že se na těch vycpaných seslích s těmi vyřezávanými lenochy nedobře sedí, že musí mítí člověk strach, aby se nezvrátil, a když se podepre, aby se to neroztlámalo. Na pohovku sedla všeho všudy jednou; když poprvé sedla a péra pod ní povolila, tak se ehudák stará lekla, že div nevykřikla. Děti se jí smály, sedly na pohovku a houpající se volaly babičku, aby jen šla, že se to nezboří, ale babička nešla: „Jděte mi k šípku,“ povídala, „kdo pak by do takové houpácky sedal, to je tak pro vás.“

Na lesklé stolky a skříně bála se co postavif, aby se lesk nepokazil, a ta skříně se skleněnými stěnami, za nimiž bylo všelijakých heblat narovnáno, stála v pokoji jen pro hřích, jak babička říkala. Děti si velmi rády okolo ní skákaly, a obyčejně něco vyvedly, začez se jim dostalo od matky notného hřešení. Ale ráda sedla, když chovala malou Adlinku, ke klavíru, neboť dítě, když rozplakané bylo, umlklo, když mu babička začala zpolehouunka na klapky bříňkat. A Barunka někdy učila babičku jedním prstem hrát: „To jsou koně, to jsou koně,“ a babička kývala hlavou a notovala si a vždy říkala: „Co si ti lidé všecko nevymyslejí! Člověk by myslif, nic jinak, než že je v tom ptáče zavřené; jako hlásky to zní.“ V domě se brzy řídilo všecko dle babiččina slova, každý ji jmenoval „babičko“, a co babička řekla a udělala, bylo dobře.

Co babička všechno měla.

Když babička nemusila, to do pokoje nešla. Když neměla ani venku, ani v domácnosti co šukat, seděla nejraději ve své sedničce. Sednička ta zřízena byla dle babiččiny chuti. U velikých kamen byla lavice, podél zdi babiččino lože, hned u kamen za ložem malovaná truhla a při druhé zdi Barun-

ěino lože, které si Barunka vyprosila od maminky, aby s babičkou spát mohla. Uprostřed sedničky stál lipový stůl s trnoží a nad ním visela od stropu dolů holubička, na podobenství svatého Ducha. V koutku u okna stál kolovrátek, přeslice s naditým kuzelem, v kuželi zastrčené vřetánko, na hřebu bylo motovidlo. Na zdi viselo několik obrázků svatých, nad babiččiným ložem krucifix (kříž), okrašen kvítím. Mezi oknem zelenal se v okrouhlíku muškát a bazalka, a v plátěných pytlíčkách viselo rozličné koření: lipový květ, bezový květ, rmen a podobné, babičina to lékárna. Za dveřmi visela cínová kropenicka. V šuplíku ve stolku bylo babičino šití, svazek nábožných písní, křížová cesta, svazek šnůr do zásoby na kolovrat, tříkrálová křída a hromničná svíčka, kterou babička vždy při ruce měla a v čas bouřky rozsvítila. Na kamnech stál troudník s křesáním. Co se dětem v babičině sedničce nejlépe líbilo, byla malovaná její truhla. Rády si prohlížely na červené půdě namalované modré a zelené růže s hnědými listy, modré lilie a červenožluté ptáčky mezi tím; ale větší radost měly, když babička truhlu otevřela. Bylo se však nač dívat! Spodní strana víka celička byla polepena obrázky a modlitbičkami, samé to dárky z pouťi. Pak tam byl přítruhlíček, a v něm jakých to věcí! Rodinné spisy, listy od deer z Vídně, malé sáček plátěný, plný stříbrných peněz, poslaných to babiče na přilepšenou od dětí, jichž ona nepouživši pro radost si nechávala. Dřevěná škatulka, v ní pět šňůrek granátů, na nich pak zavěšený stříbrný peníz s podobiznou Josefa císaře a Marie Terezie. Když tu škatulku otevřela — a ona to vždy udělala, když ji děti za to požádaly — říkala: „Vidíte, milé děti, ty granáty dal mi nebožtík váš dědeček při svatbě, a ten tolar dostala jsem od Josefa císaře vlastnoručně. To byl hodný pán, Pánbůh mu dej věčnou slávu! Mimo tyto věci měla babička v přítruhlíčku dva růžence dotýkané, fábory k čepcům a mezi tím vždy nějaký pamlsek pro děti. Dole ve truhle leželo babičino prádlo a šatstvo. A všecky ty mezulánky, fěrtochy, kabátky letní, šněrovačky i šátky ležely v nejlepším pořádku, a na vřehu byly dva škrobené bílé čepce, vzadu s holubičkou. V tom se děti

přebírat nesměly, ale když měla babička dobrou chvíli, zdvihla kousek po kousku, říkájíc: Vidíte, děti, tuhle kanafasku mám už padesát let, tenhle kabátek nosívala vaše prababička, tento fěrtoch je tak starý jako vaše matka, a všecko jako nové.

Co dělala babička, když vstala a když šla spat.

V létě vstávala babička ve čtyry, v zimě v pět hodin. První její bylo, poželmat se a políbit křížek, visící na klokočovém ráženci, ježž ona vždy při sobě nosila, v noci pak pod hlavou měla. Pak s Pánembohem vstala, a jsouc ustrojena, pokropila se svčeenou vodou, vzala vřetánko a předla, prozpěvujíc si při tom ranní písně. Ona sama chudák stará neměla už spaní, ale vědouce, jak je sladké, přála ho jiným. Asi za hodinu, když vstala, bylo slyšet odměřené klapkání pantoflíčků; vrzly jedny, druhé dvře, babička se objevila na zápraží. V tom okamžení zakejhly husy ve chlívk, svině zachrochtaly, kráva bučela, kury křídloma zatřepetaly, kočky odkudsi příběhše, otíraly se jí okolo nohou. Psi vyskočili z bud, protáhli se a jedním skokem byli u babičky; kdyby se byla nechránila, byli by ji zajisté porazili a ošatku se zrnem pro drůbež z rukou vyrazili. Babičku měla všecka ta zvířátka velice ráda, a ona je. Bůh chraň, aby viděla, že kdo týrá zbytečně, i kdyby to červík býval. „Co je člověku ke škodě nebo k užítu a zabít se musí, no s Pánembohem zabte to, jen ne mučít!“ říkávala. Ale děti nesměly se divati, ani když se kuře zařezávalo, jen proto, že by ho litovaly a ono pak umřít nemohlo.

Ale jednou se na oba psy, Sultana a Tyrla, převelice rozlučovala. Bylo se také proč hněvat! Vždyť se podkopali do chlívk a roztrhali za jednu noc deset kačátek, pěkných, žlutých, které se měly k světu až milo. Babičce sklesly ruce, když otevřela ráno chlívek a husa se třemi pozůstalými kačaty ven se vyhnala, zděšeně kejhají, jakoby naříkala pro svoje zavražděná mláďata, která vyseďela na místě jich nestalé, toulavé roditelky. Babička měla v domněni kunu škůdlnici, ale přesvědčila se podle stopy, že to udělali psi. Psi, ti věrní

hlídači! Babička ani svým očím nevěřila. A ještě přišli a lichotili se, jako nic, a to babičku nejvíce rozlměvalo! „Prý ode mne, vy zlí! Co vám udělala ta kačátka? Máte snad hlad? Nemáte; z pouhé svévolnosti jste to udělali. Prý ode mne, ani vás viděti nechci!“ Psi schlípili ohony a loudali se do bud; ale babička zapomenouc, že je časné, šla do pokoje povědět děti svoji žalost. V pokoji myslii nejinak, nežli že zloději vykradli komoru, anebo že Barunka mrtva, když viděli babičku usazenou, bledou do pokoje velkázet. Ale když vyslechli celý případ, musili se babičce usmát. Ale psi dostali přece výprask.

Když babička obstarala drůbež, vzbudila, jest-li již nevstaly, sluzky. Po šesté hodině teprve přistoupila ku loži Baruščinu, zafukala jí zlehka na čelo — a to prý se duše nejdřív probudí — a šeptala: „Vstávej, děvečko, vstávej, je čas,“ pomohla jí ustrojit se, pak šla se podívat do vedlejšího pokoje, je-li ta malá drůbež vzhůru; jest-li se jeden nebo druhý na loži povaloval, poplácala ho po zádech, pobízejíc: „Vzhůru, vzhůru, kohoutek už devětkrát smetiště obešel, a ty ještě spíš; což se nestydíš?“ Umytí se dětem pomohla, ale se strojením jí to nechtělo chodit. Do těch knoflíků, háček a tretek na bundičkách a šatičkách nemohla se veznat: obyčejně co patřilo v před, obrátila v zad. Když byly děti ustrojeny, poklekla s nimi před obraz Krista Pána, želmajícího maličké, pomodlila se otčenášek; pak šlo se ku snídani. Když nebylo právě důležitého zaměstnání v domácnosti, seděla babička v zimě ve své sedniče při kolovrátku, ale v létě s vřetánkem svým na dvoře pod lipou nebo v sadě, aneb si vyšla s dětmi na procházku. Při tom sbírala byliny, které pak doma sušila a schovávala pro potřebu. Zvláště do svatého Jana Křtitele chodívala na byliny za rosy — to prý jsou nejlepší. Když byl někdo nemocen, to už babička hned měla některé koření připravené: hořký jetel pro vytrávení, řepiček pro bolení krku a pod.; lékaře ona jaktěživa neměla. Mimo to přinášela léčivé koření do domu jakás baba z Krkonošských hor, od níž babička množství koření odkoupila.

Za dne často chodila babička s dětmi na delší procházky, třeba do myslivny, nebo do mlýna, nebo si zašli do lesa, kde ptáčekové líbezně zpívali, kde byly pod stromy nastlané

měkkounké podušky a tolik vonných konvalinek rostlo, petrklíčů, podlések, kohoutků, celé kerfičky lýkovce a ten pěkný zlatohlávek. Na těchto procházkách babička neustále něco vypravovala. Povídala o světlých andělech, již tam nahoře přebývají a ta světla lidem rozžehují; o andělech strážcích, kteří ostrahují dítě na všech cestách života, se radují, když hodnými jsou, pláčou, když neposlouchají. Jak babička coši vypravovat začala, musily se jí děti dívatí přímo ve tvář, aby jim ani slůvka neušlo.

K večeru, když se už hodně setmělo, pomodlila se s dětmi: „Anděle boží, strážce můj!“, pokropila je svěcenou vodou a uložila na lůždečko. Ty malé spaly hned; ale Barunka mnohdy ještě přivolala babičku k loži a prosila: „Sedněte si ke mně, babičko, já nemohu usnout.“ A babička vzala ruku vnuččinu do své ruky a začala se s děvčátkem modlit, a modlila se, až oči zavřelo.

Babička chodila spat v deset — to byla její hodina, tu ona cítila na očích; do té doby měla úkol, který si ráno dala, udělaný. Než-li šla spat, nahledla, zda-li vše uzavíráno; svolala kočky a zavřela na půdu, aby na děti do pokoje se nedostaly a je nedusily; ulila v kamnech každou jiskříčku a uchystala si na stůl troudník a louč. Byl-li strach před bouřkou, uchystala si hromničenou svíčku, do bílého šatu zabalila bochník chleba, a kladouc jej na stůl, říkala služebným: „To si pamatujte: v čas ohně má býti nejprvnější, co člověk k sobě vzíti má — chléb; pak se nezmáte!“

„Ale, babičko, vždyť neuhodí!“ říkaly služebné; ale to jí nepřišly vhod. „Jen Pánbůh je všemohoucí, co vy můžete vědět. Opatrnosti nikdy nezbývá — to si pamatujte!“

Když bylo vše v pořádku, klekla před kříž, pomodlila se, pokropila sebe i Barunku ještě jednou svěcenou vodou, klokočový rážence položila si pod hlavu a s Pánembohem usnula.

V babiččině údolíčku.

Kdyby člověk zvyklý na hlučný život velikých měst, putoval údolím, kde stojí osamělé stavení, v němž Proškovie

rodina *) žila, pomyslel by si: „Jak tu jen ti lidé mohou žít celý rok. Já bych tu nechtěl být, leda co růže kvetou. Bože, jakých pak tu radostí?“ A přece tam bylo velmi mnoho radostí v zimě v létě! Pod nízkou střechou přebývala spokojenost a láska, kterou jen okolnosti někdy zakalily, na příklad odjezd pana Proška do hlavního města, anebo nemoe někoho v domě.

Bylo to stavení neveliké, ale hezoučké. Okolo oken, obrácených k východu, táhla se vinná réva, před okny pak byla malá zahrádka, plná růží, fial, rezedky i salátu, petrželky a jiné drobné zeleniny. Na severovýchodní straně byl ovocný sad, a za ním táhla se louka až ke mlýnu. Velká stará hruška stála při samém stavení, kladouc se všemi svými ratolestmi na šindelem krytou střechu, pod níž hnízdllo mnoho vlaštovic. Uprostřed dvorku stála lípa, pod ní lavička. Na jihozápadní straně bylo menší stavení hospodářské, a za tím táhlo se chrástí a křoví až ku splavu nahoru. Okolo stavení vedly dvě cesty. Jedna vozová, kterou mohl nahoru podél řeky ku Riesenburskému Dvorce a na Červenou Hůru, anebo dolů ke mlýnu a vždy podél řeky až do nejbližšího městečka malou hodinku cesty vzdáleného. Řeka ta je Divoká Úpa, která utíká s hor Krkonošských, vrhajíc se přes sráže a skály, prolínajíc se úzkými údolínami až do roviny, kudy bez překážky do Labe pospíchá, ustavičně mezi zelenými břehy, majíc s jedné strany vysoké stráně, porostlé rozličným stromům.

S předu stavení, těsně vedle zahrádky byl chodník podél strouhy, kterou si vedl mlýnář od splavu na mlýn. Od stavení přes strouhu byl můstek na stráň, kde byla pec a sušárna. Na podzim, když ve sušárně byly plny lísky švestek, krížal a hrušek, to běhávali Jan a Vilém velmi často přes můstek: ale měli pozor, aby je babička neviděla. Ale což to bylo všeelmo platno, babička jak do sušárny vešla, již viděla a věděla, kolik švestek schází a kdo na nich byl. „Jeníku, Viléme, pojdte sem!“ volala hned, jak sešla dolů. „Mně se zdá, že jste mi přidali na lísku švestek?“

*) Pan Prošek byl zetěm babiččiným, paní Prošková dcerou její.

„I ne, babičko,“ zapírali chlapei, zardíce se.

„Nelžete!“ hrozila babička, „nevíte, že vás Pánbůh slyší!“ Chlapei mlčeli a babička již věděla všecko. Děti se tomu divily, jak to ta babička hned ví, když něco udělají, a kterak to může být, že jim to na nose pozná. Proto také netroufaly si ničeho před ní tajiti. V létě, když bývalo velmi horko, svlekla babička děti do košilky a vedla je do struhy koupaf; ale to musilo býti vody jen po kolínka, sice měla strach, aby se jí nentopily. Anebo sedla s nimi na lávku, která ve vodě ku máchání prádla přidělena byla, a dovolila jim nožky koupaf a zahráf si s rybkami, které se jako střely ve vodě mihaly. Nad vodou klenuly se temnolisté olše a vrby; děti rády trhaly proutky, házely je do vody, dívajíce se za nimi, jak je voda dál a dále unáší.

„Musíte hoditi proutek hezky do proudu, u břehu když zůstane, zachytí jej každá travička, každý kořínek,“ poučovala je babička při tom.

I utrhla Barunka proutek a hodila jej do prostřed proudu a dívala se za něj, a když viděla, že plyne uprostřed proudu, ptala se babičky:

„Ale jak potom, babičko, když připluje ku stavidlu, nebude moci dále?“

„Může,“ tvrdil Jan; „nevíš, jak jsem onehdy hodil proutek do vody před samé stavidlo, točil se točil, a pojednou byl pod ním, sjel pod vantroky na kola, a než jsem mlýnici přeběhl, byl v potoku a plynul do řeky.“

„A kam potom plyne?“ ptala se Barunka babičky.

„Ode mlýna pluje ke Zličskému mostu, od mostu pod stráněmi k požiradlu, od požiradla přese splav dolů, okolo Barvířského kopce ku pivovaru; pod skalou převleče se přes hrubé kameny pod školu,*) kamž budete na přes rok choditi. Od školy pluje přes splav k velkému mostu do luk a ke Zvoli, od Zvole ku Jaroměři a do Labe.“

„A kam potom ještě plyne, babičko?“ ptalo se děvčátko.

*) Teď stojí škola, pěkná a veliká to budova, na náměstí.

„Daleko plyne po Labi, až přijde do moře.“

„Ach je, do moře! A kde je a jaké je to moře?“

„Ach moře je široké, daleké, stokrát dále je k němu, než do města,“ odpověděla babička.

„A co se tam stane s mým proutkem?“ smutně otázalo se děvčátko.

„Bude se houpati na vlnách, a ty jej vyhodíš na břeh; na břehu bude se procházet mnoho lidí a dětiček, a nějaký chlapeček proutek zdvihne a pomyslí si: „Odkudpak, ty proutečku, asi plyneš? kdo pak tě pustil po vodě? Zajisté tam kdesi daleko sedělo děvčátko u vody, a to tě utrhllo a pustilo po vodě!“ A chlapeček donese si proutek domů, zasadí do země; z proutečku vyrostne hezký stromeček, ptáčekové budou na něm zpívat, a stromeček se bude radovat.“

Barunka si zhluboka vzdychla, upustila v zamyšlení vykasané sukénky do vody, a babička musila ždímat. Pan myslivec šel právě kolem a přezděl Barunku, že je hastrmanka. Barunka zakroutila hlavou a povídala: „Však ne, hastrmanky žádné není.“

Když šel pan myslivec kolem, tož babička vždy říkala: „Stavte se, pane kmotře, jsou doma!“ a chlapeci vzali ho za ruce a vedli ku stavení. Někdy se pan myslivec bránil, vymlouvaje se, že musí dohlížeti na mladé bažanty, že se mu líhnou, nebo do lesa a kdo ví co, ale tu zahlédl ho již pan Prošek nebo paní, a myslivec chtěl nechtěl musil se zastavit. Babička hned přinesla chléb a sůl, a co tak právě bylo, a pan myslivec rád zapomínal, že se mu líhnou bažanti. Když však opět na to vzpomněl, rychle přehodil pušku přes rameno a šel. Na dvoře pohřešil psa. „Hektore!“ křikl, ale psa tu nebylo. „Po kterých peklích lítá zase!“ hněval se, a chlapeci ochotně běželi, že ho přivedou, že běhá někde se Sultanem a Tyrlem. Chlapeci šli, pan myslivec se posadil zatím na lavičku pod lipou. Konečně když už byl na cestě, stanul ještě, volaje na babičku: „Dejte se přece vidět nahore, má stará schovává pro vás vejce od tyrolek k násadce.“ Pan myslivec znal slabé stránky těch hospodyní. Babička hned také přisvědčila: „Pozdravujte doma, že přijdeme!“ Tak se pokaždé přátelé rozcházel.

Druhá osoba, kterou v údolíčku každý mohl den jak den potkat okolo desáté na chodníku u Starého bělidla, byl pan mlynář. To byla jeho hodina, kdy chodil dohlížel k stavidlu nad stavením u splavu. Babička říkala o panu mlynáři, či lépe o panu otci, jak ho vůbec každý nazýval, že je rozšafný člověk, ale čtverák. Jak ho děti zahledly, běžely mu naproti, dávaly dobré jitro a šly s ním ku stavidlu. Na cestě škádlil je pan otec, ptaje se: „vědí-li, kam pěnka nasem sedá?“ nebo: „vědí-li, kde je z vola kostel?“ anebo se ptal Jeníka, umí-li již spočítat, zač bude krejcarová houska, když bude korec pšenice deset rýnských platí. Když mu chlapec směje se dobře odpověděl, říkal: „No už vidím, že jsi kos. Mohli by tě už udělati na Kramolně *) rychtářem.“ Adelka se vždy schovávala za babiččiny sukně, když viděla pana otce, ona neuměla ještě dobře mluvit, a pan otec ji pokaždé zlobil, aby říkala po něm: „Naše lomenice jest mezi všemi lomenicemi ta nejlomenicovatější!“ a hodně rychle, třikrát po sobě. Věru, bylo to malé chudínek až k pláči, že ji ten pan otec tak zlobí. Za to dostala od něho často košíček jahod neb oříšky, a když jí pan otec chtěl zalichotit, říkal jí malá čecetko!

Také chodíval denně v soumraku okolo Starého bělidla dlouhý Mojžíš, panský hlídač. Byl vysoký jako tyč a nosil přes rameno pytel. Bětka služka povídala dětem, že do toho pytle sbírá neposlušné děti. Babička takové tlachy Běťce zakázala.

V létě, když byla vřehnost na panství, vidávaly děti v údolíčku mnohdy krásnou kněžnu jeti na koni, a v průvodu jejím panstvo. Babička o tomto panstvu povídala, že jest lidem zdejším velice k užtku.

Z výročních hostí, kteří na Staré bělidlo přicházeli, byl kupec Vlach; přijel s vozíkem o jednom koni, na vozíku měl plno sladkého zboží, mandle, rozinky, fiky, voňavky, pomeranče, citrony, drahé mýdlo a podobné. Paní Prošková z jara i na podzim mnoho kupovala. Babičce se líbil tento Vlach jen proto, že byl zdvořilým; jinak raději kupčila s olejkářem, který také dvakrát za rok přišel; babička koupila od něho

*) Kramolna je malé místo u Náchoda; dříve tam žádného rychtáře nebylo.

vždy láhvičku Jeruzalemského balzámu na rány, a přidala k platu ještě kus chleba. Také dráteníka i žida přivítala vždy s laskavou upřímností. Nejmilejším ze všech těch výročních hostů byl dětem i celé rodině pan Beyer (Bajer), myslivec to z hor Krkonošských, z Maršendorfu, který přicházel každé jaro dolů, jsa dozorcem při plavení dřeva, které se pouštělo po úpě dolů.

Pan Beyer byl člověk vysoký, suchý; měl vysmáhlý dlouhý obličej, veliké, jasné oko, prohnutý, podlouhlý nos, kaštanové vlasy a velikánské kníry, které si hladil dolů. Riesenburský pan myslivec byl zavalitý, červený ve tváři, měl malé kníry a byl vždy pěkně učesan; pan Beyer měl vlasy rozdělené nad čelem a vzadu viset až přes límec. Děti to hned viděly. Riesenburský šel vždy pohodlným krokem, pan Beyer jakoby přes propasti kráčel. Také nenosil Riesenburský tak vysoké těžké boty až nad kolena, měl pěknější ručnici i řemen i mošnu, nosil čepici a na ni sojčí pírká; ale pan Beyer měl vyrudlý šat, silný řemen u ručnice, a na zeleném plstěném klobouku jestřábi, luňáci a orlí péra.

Tak vypadal pan Beyer. Ale děti, jak ho poprvé viděly, měly ho rády, a babička tvrdila, že děti a psy hned poznají, kdo je má rád. Tenkrát to babička trefila. Pan Beyer měl děti velice rád; miláčkem jeho pak byl zvláště Jan, rozpustilý Jan, jemůž všichni láli, že je luciper; ale pan Beyer tvrdil, že bude z něho hodný hoch, a kdyby se mu zalíbilo myslivectví, že by si ho vzal sám na starost. Riesenburský pan myslivec, který také na Staré bělidlo přišel, když se dostavil pan bratr z hor, říkal: „Nu, což je o to, kdyby se mu zachtělo býti myslivcem, vezmu já ho k sobě, můj Frantík musí bez toho také myslivcem býti!“

„Nic to, pane bratře, zde by měl domov u huby, a potom býva lépe, když se naučí mladý člověk znát i potíže stavu svého, a vám myslivec tu dole je hej, vy nevíte nic, co je zle.“ A tu začal lesník vylicovat potíže stavu svého zimního času, mluvil o vichřicích a vánicích, o příkrých cestách, o propastech, ohromných závějích a mších. Vypravoval, kolikrát byl již v nebezpečení života, když noha jeho sklouzla na srázné

cestě, kolikrát zabloudil a o hladu dva tři dni se v horách toulal, nevěda, kudy z labyrintu (bludiště) toho ven. „Za to,“ dokládal, „neznáte dolané, jak krásně je býti v horách v létě. Jak sníh ztaje, zazelenají se údolí, kvítí úprkem rozkvítá, lesy plny vůně a zpěvu, všechno to je pojednou jako učeňováním; pak je radost choditi po lese, choditi na čekání. To si dvakrát za týden zajdu na Sněžku; když vidím slunce vycházet a ten boží svět pod nohou mi leží rozprostřen, tu si myslím, že bych přece s hor nešel, tu zapomínám na všechny potíže!“

Pan Beyer přinášel dětem pěkné krystaly, povídal jim o horách a jeskyních, kde je nalézá, přinesl jim mech vonný jako fialky, a rád jim vypravoval o Rybroulově zahrádce, která je překrásná a do níž pan Beyer bloudě jedenkrát v hrozně vichřici a sněžné vánici po horách přišel.

Celý den, co býval myslivec u nich, nehnuli se chlapei od něho, chodili s ním u splavu, dívali se, jak se dřeva plaví, jezdili na vorách. Když se pak druhý den ráno pan Beyer rozloučil, plakali a šli ho na kus vyprovoditi s babičkou; pak po kolik dní povíдали si o dívech a hrůzách v Krkonoších, o panu Beyerovi, a těšily se už zase na druhé jaro.

V neděli a ve svátky.

Mimo výroční svátky byla to každá neděle, na kterou se děti zvláště těšily. V neděli to je babička nebudila, když měly vstávat; to bývala dávno již ve městečku v kostele na ranní, na kteroužto mši ona jako stará hospodyně chodit uvyklá byla. Bylo-li pěkné počasí, šly děti babičce naproti. Z daleka, jak babičku spatřily, volaly na ni, úprkem k ní se ženouce, jakoby rok jí neviděly. V neděli se jim zdála babička vždy trochu jinačí, tvář jasnější, laskavější; také bývala pěkněji přistrojena; na noze nové černé pantoflíčky, na hlavě čepce bílý s holubičkou ze škrobených bílých kalounů, která seděla jí v týle jako opravdová. Děti si povídaly, že je babička v neděli hrozně hezká. Obyčejně, když ku babičce přišly, chtěl každý něco nésti. Jeden dostal tedy růženec, druhý šátek, ale Barunka co nejstarší nesla vždy mošinku.

Přišedši domů, převlekla se babička ze svátečního šatu, vzala na se kanafasku a šukala po domě. Po obědě bylo jí nejmilejší sednout a položit hlavu Barunce do klínu. Obvyčejně při tom usnula, ale nikdy na dlouho. Když se probudila, vždy se divila, že usnula, říkáje: „Inu, to nevím ani, že se mi ty oči tak sklízily.“

Odpoledne chodívala s dětmi do mlýna. To bylo už jako vyjednáno a děti se na to půldne velice těšily; měly tam na stolku již uchystáno: dobré buchty, chléb, med, pomazánku a smetanu, na konec pak ještě přinesl pan otec v košíku čerstvé načesaného ovoce, anebo panímáma přinesla ošatku suchých křížal a švestek. Potom odklidily se za stodolu, kde si házely míčem, hrály na koně, na barvy a podobné hry prováděly.

V zimě, to bývaly děti skoro celého půldne na peci za kamny; pec byla veliká a Mančinka, deeruška mlynářova, as tak veliká jako Barunka, měla tam všechny svoje hračky. Když se tam děti slezly, byla jich plná pec, ach tam se navyváděly! Když to s nimi již nebylo k vydržení, tu babička řekla: „Nejlépe, když se domů sebereme; ještě by mlýn zhřuru nohama obrátili, ty děti!“

Ale mlynářovi bránili; ještě nebylo ukončeno vypravování o té francouzské vojně a o těch třech potentátech.

„A kteří byli ti tři ledoví mužové, které poslal Rus na Bonaparta?“ ptal se babičky mládek.

„Což ti to nemůže napadnout, že to byly tři měsíce: prosinec, leden a únor,“ vysvětlil mu stárek. „To je v Rusích taková zima, že musejí lidé na tvářích nositi futrály, sice by jim nohy zmrzly. Francouzové nejsou na zimu zvyklí; jak tam přišli, hned to všechno pomrzlo. A Rus, ten dobře věděl, že to takové bude, proto je zdržoval. Ach, to je kos!“

„A Josefa císaře jste osobně znala?“ ptal se jeden z mlečů babičky. „Jak pak bych ho neznala! Vždyť jsem s ním mluvila, vždyť mi tuhle ten tolar svou vlastní rukou dal,“ řekla babička, berouc na granátech zavěšený tolar do ruky. Pak počala vyprávěti o císaři Josefovi a kterak od něho tolar dostala. Děti na peci byly nyní jako pěna. Když babička skončila, dala panímámě dobrou noc a ubírala se s dětičkami domů.

V altánku a ve myslivně.

Jednou za čtrnácte dní nebo tři neděle, když byl právě krásný den, říkala babička: „Dnes půjdeme na přástvu k mysliveom“. Děti těšily se od rána až do té chvíle, kdy babička vzavši vřetánko, na cestu se vydala. Za splavem vedla cesta pod příkrou strání k mostu, za mostem pak šlo se topolovým stromoadím ustavičně až do Riesenburku. Ale babička volila cestu pod stráněm podél řeky až ku pile. Nad pilou byl holý vrch, na němž rostla vysoká divizna, pro kterou Barunka ráda lezla a babičce přinášela. Za pilou se údolí víc a více ůžilo a řeka v těsnějším korytu bystřeji utíkala přes veliké kameny, které ji v cestě ležely. Vrchy byly porostlé jedlemi a smrčínami, které svým stínem skoro celou šíři údolí zatemňovaly. Tím údolím šly děti s babičkou, až došly pod zbořeniny hradu Riesenburského, které čuěly z temného stromoví mechem porostlé. Opodál hradu nad starým sklepením, kterým se prý mohlo choditi tři míle cesty pod zemí, ale do něhož nikdo vstoupiti nemohl pro vlhkost a zkažený vzduch, vystaven byl altán s třemi vysokými špičatými okny. Vrchnost, když na lovu byla, mívala tam druhé snídání. K tomu altánku děti zaměřily, lezouce po příkrém vrchu nahoru jako kamzíci. Babička chudák stará sotva se vyškrábala, v pravo i v levo stromků se chytala. „No, vy jste mi daly, sotva dechu popadám“, povídala jsouce konečně nahoře. Ale děti vzaly babičku za ruce, vedly do altánu, kde byl příjemný chlad a pěkná vyhlídka, a posadily ji na židli. Na pravé straně altánu viděly děti na zbořeniny hradu; pod hradem točilo se do polokruhu údolíčko, jež zavíraly při dolním i horním konci vršky, porostlé jedlemi. Na jednom z těchto vršků stál malý kostelíček. Šum vody a zpěv ptactva, oživoval jedině panující vůkol tieho.

Jan vzpomněl si na silného Ctibora, ovčáka pána Riesenburského. Tam dole na louce to bylo, kde ho pán přistihl, jak nesl na ramenou celou i s kořeny vytrhnutou jedli, kterou byl v panském lese vzal. Když se ho pán ptal, kde ji vzal, upřímně se ze své viny vyznal. Pán mu to odpustil, ba ještě

ho pozval na hrad s dodáním, aby si vzal s sebou pytel, že mu dá tolik potravin, co unese. Ctibor byl neomalen, vzal ženě devítiketní cichu a šel do zámku, kde mu hrachu a uzených kýt do ní naložili. Pro jeho sílu a upřímnost zamiloval si ho rytíř, a když byl v Praze veliký turnaj*) od krále vypsán, vzal ho s sebou. Ctibor zvítězil nad jedním německým rytířem, nad kterým nikdo zvítěziti nemohl, a král udělal ho též rytířem.

Dětem se ta povídka velice líbila, a od té doby, co jim ji starý ovčák povídal, měly hrad i luka větší pro ně zajímavosti.

„A jak se to tam jmenuje, co ten kostelíček je, babičko?“ ptal se Vilém.

„To je na Boušíně. Dá-li nám Pán Bůh zdraví, také se tam jednou podíváme, až tam bude pouť“, řekla babička.

„A co se tam stalo, babičko?“ ptala se Adelka, která by byla babičku poslouchala od rána do večera.

„Zázrak se tam stal. Nevíte již, jak to jednou Vorša povídala?“

„Nevíme už nie. Povídejte vy nám to, pěkně vás prosíme“, škemraly děti, a babička nedala se dlouho prosit.

„Tedy sedněte pěkně na lavici a nenahýbejte se z okna, ať nepřepadnete dolů a nesrazíte vaz!“ napomenula babička a začala své vypravování.

„Za tímto vrchem a těmi lesy jsou vesnice Turyň, Litoboř, Slatina, Mečov a Boušín. Ty všechny před dávnými časy patřily jednomu rytíři, který se jmenoval Turynský a na Turyni ve hradu svém bydlel. Pán ten měl paní a jedinou dcerušku, hezkou dívčičku, ale bohužel byla hluchá i němá, z čeho bylo rodičům veliký žal“.

„Jedenkráté procházela se holčička ta po hradu, a tu si usmyslila, že podívá se, co dělají ti malí beránkové v Boušinském dvorci a jak as vyrostli od té doby, co je neviděla. Jest mi vám říci, že tenkráté ještě ten kostelíček tu nebyl, ani vesnice, jen dvorec tu byl, v němž bydlila

*) zápas.

čeledi Turynského pána a kde se chovala jeho stáda. Kolem do kola byl samý les a v lese mnoho divoké zvěře.

„Dceruška Turynská byla kolikráte ve dvorci, ale to jela vždy s otcem; myslila bláhová, že když se tam rozběhne, také hned tam bude. Šla tedy, šla, kam ji oči vedly; myslila: cesta jako cesta — byla ještě mladá a nerozumná, jako vy jste. Ale když už dlouho šla a ještě bílého dvoru neviděla, začínalo jí býti úzko; napadlo jí teprve, co řeknou otec a matka, že utekla ze zámku; dostala strach a vrátila se nazpět. Ale když je člověk ve strachu, lehko se pomate, dokonce takové dítě. Spletla si holčína cestu a nepřicházela ani domů ani do dvorce — dostala se do hustého lesa, kde nebylo ani stopy ani světla. Teprve poznala, že zabloudila!

„Můžete si pomyslit, jak jí bylo. Ale vám by přece tak zle nebylo: máte sluch a umíte mluvit, a toho děvčátko postrádalo. Běhala ve zmatku kříž a kříž, a tím více se pletla. Na konec i žízn i hlad ji trápil, nohy ji také bolely; ale to vše nebylo tak hrozné jako strach, který mělo děvče před nocí, zlou zvěří, a úzkost, která ji tížila, že se otec a matka na ni hněvati budou. Ustrašená, uplakaná ocitla se pojednou u studánky. Dychtivě klekla si k ní a napila se. Když pak okolo sebe ohledla se, viděla dvě ušlapané cestičky; ale nevěděla, kterou se dáti, jelikož ji bloudění přestrašilo a naučilo, že nevede každá cestička k domovu. Tu si zpomněla, že její matka, když je ve strachu a úzkosti, vždy jde do své komůrky a se modlí; i klekla tedy holčinka na zem a modlila se, aby ji Pánbůh vyvedl z lesa.

I slyší pojednou divný zvuk. Hučelo a znělo jí to v uších víc a více, jasněji a jasněji. Děvče nevědělo, co se to s ní děje, jaké to jsou zvuky. Začala se strachy trásat a plakat, chtěla utíkat — a tu, hle! běží k ní z lesa po cestičce bílá ovce, za ní druhá, třetí, čtvrtá, pátá a šestá a více jich, vždy více, až je u studánky celé stádo. Každá ovce měla na krku zvonec, ty zvonce zvoní a děvčátko je slyší. To jsou ovce oteovy — a tu běží ovčákův bílý pes — a tu přichází Barta ovčák Děvčátko vykřikne: „Barto!“ a běží k němu. Zaradoval se Barta, když slyšel, že slečna mluví a slyší;

i vzal ji do náručí a pospíchal ke dvorci, odkudž nebyli daleko. Byla tam paní Turynská, všecka sklíčena; nevěděli, kam se jim dcera náhle ze hradu byla poděla a co se s ní stalo. Rozeslali po lese kde koho, otec také hledal a paní čekala v bílém dvoře. Můžete si myslit, jakou radost ta maminka měla, když jí Barta dceru přinesl, a ke všemu tomu ještě uzdravenou. Když se i otec vrátil a dcera jim všecko pověděla, umínili si rodiče, že u té studánky na poděkování Bohu vystaví kostelíček. A to také udělali. Ten kostelíček, co tamto vidíte, je týž a ta studánka u něho tatáž studánka, u níž děvče pilo, modlilo a zde v těch lesích bloudilo. Ale děvčátko už dávno, dávničko umřelo, a pan Turynský umřel i paní Turynská, a Barta umřel a zámek na Turyni je zbořen.“

„A kam přišly oyce a pes?“ ptal se Vilím.

„Inu, pes posel, staré ovce zkapaly, mladé vyrostly a měly zase beránky. A tak to na tom světě chodí, milé děti: jeden zajde, druhý přijde.“

Děti obrátily zraky do údolí. Viděly v mysli rytíře jezdit, děvčátko bloudit — a tu hle! pojednou vyjíždí z lesa paní na krásném koni, jedouc údolím dolů, za ní podkoní. Paní má tmavý kabátek, dlouhá hnědá sukně visí jí přes třemeny dolů, na hlavě černý klobouček, od něhož vlaje zelený závoj okolo havraních kadeří.

„Babičko, babičko, rytířka, podívej se!“ vykřikly děti.

„I co vám napadá, což jsou nějaké rytířky? To je paní kněžna,“ řekla babička, podívajíc se s okna dolů.

Děti se skoro mrzely, že to nebyla rytířka, jak si ony myslyly.

„Paní kněžna jede k nám nahoru!“ volali všichni.

„Kdo ví, co vidíte,; jak by sem kůň vylezl,“ řekla babička.

„Opravdu, Orland leze jako kočka; jen se podívej!“ volal Jan.

„Dej mi pokoj, ani viděť to nechci. Ty vrchnosti mají divné vyrazení,“ povídala si babička, zdržujíc děti, aby se nenahýbaly z okna.

Netrvalo dlouho, kněžna byla nahoře. Lehce svezla se s koně, hodila dlouhou sukni přes ramě a vešla do altánku.

Babička vstala, uctivě ji vítajíc. „To je rodina Prošková?“ ptala se kněžna, přehlednouc tváře dítek.

„Ano, milostivá paní, jest,“ odpověděla babička.

„Tys jistě jejich babička?“

„Jsem, milostivá paní, matka jich matky.“

„Můžeš mít radost, máš to zdravá vnoučata. Ale jest-li pak vy děti také posloucháte babičky? ptala se kněžna děti, které s ní oka nespouštěly. Ale na její otázku sklopily oči, septajíce: „Posloucháme.“

„No, ujde to s nimi; někdy ovšem — ale co dělat, vždyť jsme my také lepší nebyly,“ řekla babička.

Kněžna se usmála; vidouc státi na lavici košíček jahod, ptala se, kde je děti nasbíraly. Babička hned pobídla Barunku, řkouc: „Jdi, děvečko, podej milostivé kněžně! Jsou čerstvé, děti je po cestě nasbíraly, snad přijdou milostivé paní k chuti.“

„Přijímám tedy váš dárek,“ řekla kněžna, usmívajíc se prostosrdečnému děvčeti, „ale zítra si přijďte pro košíček do zámku a babičku přiveďte s sebou, rozumíte?“

„Přijdeme, přijdeme,“ přisvědčily děti, právě tak, jako to dělaly, když je zvala panímáma do mlýna. Babička chtěla cosi namítat, ale už nebylo nic platno, kněžna uklonila se zlehka babičce, usmála se na děti a z altánu vystoupila. Košík podavši podkonímu, vyhoupla se na Orlanda — tak se jmenoval její koník — a zmizela mezi stromovím jako krásné zjevení.

„Babičko, já se těším do zámku! Tatínek říká, že tam má paní kněžna krásné obrazy!“ řekla Barunka.

„A je tam prý papoušek a ten mluví. Počkejte, babičko, to se podívíte!“ zvolal Jan, tleskaje si do rukou.

Malá Adélka podívala se však po sobě a povídala babičce: „To si nenechám tyhle šaty, vidíte, že ne, babičko?“

„I pro pána krále, vždyť pak jsem si toho děvčete ani nevšimla. Ty jsi krásná, co jsi dělala?“ křížovala se babička, vidouc, jak je děvče zamazané.

„Já za to nemohu, Jan mne strčil, upadla jsem do jahod,“ omlouvala se malinká.

„Vy dva se jen pořád kočkujete. To si paní kněžna pomyslila o vás čistou věc, řekne, že jste diblíci. Ale teď pojdte, ať přijdeme k myslivcem! Ale to vám povídám, vy chlapeci, budete-li zase dovádět, jako to děláváte, nevezmu vás vícekrát s sebou,“ prikazovala babička.

„I my budeme hodni, babičko,“ ujišťovali chlapeci.

„Uvidíme!“ povídala si babička, krácejíc za dětmi lesním chodníkem ku myslivně.

Nešly daleko a ocitly se mezi listnatým stromovým, skrze něž viděly již bílý dvorec a myslivnu před sebou. Před stavením bylo prostranství zelené, ohražené, posázené lipami a kaštany, pod nimiž bylo několik laviček a stolků v zemi upevněných. Po trávě procházeli se pávi, o nichž babička říkala, že mají andělské peří, ďábelský křik a zlodějský krok, hejno kropenatých, krhavých perlin, a bílí králíci seděli ve trávě, stríhali ušima, na každý hluk bojácně se rozprchnuvše. Pěkná srna s červeným obojkem ležela na zápraží a několik psů toulalo se po dvoře. Sotva na ně děti křikly, radostně zaštěkli, přiskákali k dětem, začali do kruhu běhat a div je samou radostí na zemi nepovalili. Také srna na zavolání Adelčino přišla a svým modrým okem tak mile na děvčátko hleděla, jakoby říci chtěla: „Ach, tys to, co mně dobrá sousta nosíš, vítám tě!“ Adelka jí to musila na očích viděti, protože honem do kapsičky sáhla a kousek žemle srně podala, kterou tato vzala, běžíc pak za děvčátkem.

V tom vyšel z komory myslivec. „I toť jsou milí hosté!“ zvolal, vida babičku; „vítáme — jen dál.“

Babička vešla do stavení, nad jehož vchodem byly veliké jelení parohy. V síni viselo několik pušek, ale hodně vysoko, aby jich dítě dosáhnout nemohlo. Babička se pušky moc bála, i když nabita nebyla, a když se jí pan myslivec smál, říkala: „Kdož může vědět, co se mu stane, čert nespí!“

„Pravda,“ říkal myslivec „když Pánbůh dopustí, i motyka spustí.“

Chlapci postavili se zatím u skříně, v níž se leskly pušky a lovecké nože, a děvčata hrála se srnou, která s nimi do pokoje vběhla; ale babička přehlédnouc jedním pohledem celý ten přívětivý, čistě uspořádaný pokoj, povídala si: „To je pravda, ať sem přijde člověk ve svátek nebo v pátek, vždy je všechno jako sklo.“

V tom se otevřely dveře a do nich vkročila paní v čistém domácím obleku, bílý čepeček na hlavě; na ruce nesla malé, rusovlasé děvčátko. Za jejími zády objevili se dva opálení chlapei, jeden světlolasy po matce, druhý černohlávek po otci. Byli se sice s matkou s celou chutí do dveří přihnali, ale když se pustila matka s babičkou do řeči, nevěděli honem, jak a co dětem říci, začali se stydět a schovaly se za maminčiny sukně. „Hned podejte babičce ruku!“ spustil otec, a hoši ochotně postoupili ku babičce, ruce jí podávajíce; babička jim do nich naložila jablák. „Tu máte a hrejte si, a podruhé se nestyďte, to se na hochy nesluší,“ napomínala babička a hoši sklopili oči a hleděli na jablák.

„A teď alou ven,“ rozkázal tatík; „ukážte dětem výra a hoďte mu sojku, co jsem dnes zastřelil; okažte jim mladá štěňata a mladé bažanty! Ale ať mi mezi tou drůbeží nelítáte jako jestrábi!“ Tento dodatek děti již neslyšely, neboť sotva řekl otec: „alou ven!“, již se to hrnulo jedním valem ze dveří. Venku zrejdivy zatím kde co, a chlapei myslivcovi, Franěk a Bertík, všude v čele, a všecko jim vykládali. Právě stály před domem na trávě a malá Amina prováděla před nimi svoje umění, skákajíc přes hůl a přinášejíc hrozené jí věci v tlamě, když se zjevila na prahu matka, volajíc „je ku svačině. Nedaly se dvakrát volaf. „Sedněte hezky pod stromy, jezte a neumažte se příliš!“ napomínala je, rozkládajíc jim jídlo na stolky. Děti sedly a okolo nich postavili se psi a čuměli jim do tváře.

Zatím babička vypravovala o kněžně, jak je v altánku překvapila.

„Maminko, prosím tě, dej nám ještě chleba, my nemáme již ani kouska,“ ozval se po chvíli ve dveřích Bertíkův hlas.

„To není možná, kam by to ty děti kladly!“ divila se babička.

„Polovic snědly, polovic daly psům, srně a veverkám; to máte vzdycky tak. Och, já mám s nimi peklo,“ vzdychla myslivcová, krájejíc znova chléb. Co podruhé děti venku dělila a malou dcerušku chůvě na starost dávala, jal se pan myslivec vyprávěti o Viktorce. Babička bedlivě naslouchajíc skoro slzela. Když pak pan myslivec smutnou událost s Viktorkou skončil, utřela si uslzenou tvář a pravila s přívětivým usmáním: „Tedy vám pěkně děkuju, zdraví povídali. To se říci musí, že umí pan kmotr vykládat jako písmar, člověk by ho poslouchal a zapomněl by, že slunce za horami.“ Při tom okázala babička na stíny, které se v pokoji dělaly.

„Malou chvilku se zdržte, co nasypu drůbeží, bych vás mohla s kopce vyprovodit,“ prosila myslivcová a babička ráda posečkala.

„A já jdu s vámi až k mostu, musím ještě do lesa,“ řekl myslivec, vstávaje od stolu.

Paní myslivcová běžela pro zrno, a v malé chvíli ozvalo se hlasité volání po dvoře: „Na puf, puf, puf, půť!“ a drůbež sletovala se ze všech konců. — Nejprvnější bylo hejno vrabečů, jakoby jim to volání platilo. Paní myslivcová také povídala: „No, vy jste nejprřednější!“ ale oni si toho ani nevšimli.

Babička stála na prahu a držela děti při sobě, aby drůbež nesplašily, na kterou ona s patrným zalíbením se dívala. Co tu bylo drůbeže! Bílé i sivé husy s housaty, kachny s kačaty, černé kachny turkyně, krásné slípky domácího chování, i tyrolky na vysokých nohách, chocholaté s rozčepejřeným okružím. Pávi, perlíny, fopky s fopanem, který hudrkoval a se nadíval, jakoby na něm kdo ví co záleželo, holubi obyčejní i rousní. Všecko se to strkalo na jednu hromadu, hnalo se to po zrnu, šlapali si na paty, jeden skákal přes druhého, podlízal a prolízal, kde se dalo, a vrabci, ti uličníci, když měli plné žaludky, skákali hloupým husám a kachnám po zádech. Nedaleko seděli králíci, ochočená veverka dívala se na děti s kaštanového stromu, majíc ocas nad sebou jako přílbici přehrnutý. Na plotě seděla zase kočka, dívajíc se s chutiplným okem na vrabce. Srna dala se od Barunky škrábat na hlavě, ale psi seděli tiše okolo dětí, neboť paní myslivcová držela

v ruce proutek. Přece však, když černý kohout hnal se po houseti, které mu vzalo zrno u samého zobáku, a house utíkáje okolo samého čumáku Hektorovi proběhlo, nemohl se zdržet, by po něm nechňapl.

„Vidíme ho!“ křikla hospodyně, „starého osla, jak si bude zahrávat. Tu máš pamětného!“ a švihla ho proutkem.

Zastyděl se Hektor před svými mladšími kolegy (druhy, psy) za to pokárání, a sklopenou hlavou šoural se do síně. Ale babička řekla: „Bodejť byl by lepší syn než táta.“ Hektor byl totiž táta Sultánův, který zakousl babičce tolik krásných kačátek.

Bylo po krmení. Drůbež odebrala se na hrad. Děti došly od Frantíka a Bertíka krásná paví pera, paní myslivcová dala babičce násadky od tyrolek, vzala Anušku na ruku, pan myslivec přehodil pušku přes rameno, zavolal na Hektora, a vybrali se z přívětivého stavení. Srna šla také s nimi jako psík.

Pod kopcem dala paní myslivcová všem dobrou noc, šla s dětmi nazpět, u mostu podal pan myslivec babičce opálenou pravici, a šel do lesa. Jan se za ním dlouho díval, a pak povídal Barunce: „Až budu ještě trochu větší, půjdu s panem Bayerem, a také budu chodit na čekání.“

„Ale to aby s tebou ještě někoho poslali, vždyť ty se bojíš lesních žen a ohnivých mužů,“ posmála mu Barunka.

„I co pak ty víš,“ hněval se Jan na ni; „až budu větší, nebudu se bát!“

Ale babička jdouc okolo splavu, ohledla se na omšeny pařez (kde Viktorka sedávala), pomyslel na ni, vzdychla: „Ubohě děvče!“

V z á m k u.

Druhý den před polednem vyhrnula se babička s dětmi ze dveří.

„Ať se mi slušně chováte!“ prikazovala matka, přes práh je vyprovázejíc; „ať mi v zámku na nic nesaháte a paní kněžná pěkně ruku polibíte!“

„Vždyť my to nějak spravíme,“ ujišťovala babička.

Děti byly jako kvítí, a babička také měla sváteční oblek: mezulánku hřebíčkové barvy, bílý fěrtoch jako led, damaškový kabátek oblakové barvy, čepec s holubičkou, na krku granáty s tolařem. Pod pažďí nesla si plachetku s sebou.

„Nač máte plachetku s sebou?“ pršet nebude, je vybráno,“ mínila paní Prošková.

„Člověk je jako bezruký, když není co držet; je to již zvyk, abych si něco nesla,“ řekla babička.

Zatočili okolo zahrádky na úzkou stezičku.

„Teď jděte pěkně jeden za druhým, abyste si neurousali v travě kalhoty! Ty, Barunko, jdi napřed, Adelku povedu já, ona neumí dávat pozor na cestu,“ rozkazovala babička, beroucí Adelku za ruku, která s velikým zalíbením po sobě se dívala. V sadě skákala Černá, Adelčina to slepice, jedna z těch čtyř, co babička dětem z pohorské vesničky přivezla. Babička ji tak ochočila, že zobala dětem z ruky, a vždy, když snesla vajíčko, přiběhla si k Adelce pro kousek země, který jí děvče od své snídaně nechávalo.

„Jdi si ku mamince, Černá, já jsem ti tam nechala zemli, já jdu ku paní kněžně,“ volala Adelka na slípku; ale ta jakoby nerozuměla, hnala se úprkem k ní a chtěla ji zobákem tahat za šaty.

„Co pak nevidíš, hloupá, že mám bílé šaty? Vššš!“ odhánělo ji děvčátko, ale slípka nechtěla odejít, až ji pak babička plácla přes křídla plachetkou.

Sly zase kousek dále. Tu, nastojte, nová nehoda hrozila bílým šatům! Se stráně ženou se oba psi, přebrodí struhu, na břehu se trochu otřepou a jedním skokem jsou u babičky.

„I vy, i vy, kdo pro vás poslal! Hned se mi kličte!“ hněvala se babička, hrožíc jim. Psi slyšíce hněvivý hlas babiččin a vidouce napřaženou ruku s plachetkou, zarazili se, myslíce: co pak to má být? Děti také na ně lály a Jan zdvihl kamínek, chtě jej po nich hodit, ale kamínek zalétl do struhy. Psi uvyklí přinášej hozené jim věci i z vody, domnívali se, že děti chtě s nimi jen tak zahrávat, hnali se radostně do vody, ale v okamžení byli zase venku a vesele začali okolo dětí rejdit. Děti křičely, schovávaly se za babičku, a babička nevěděla si rady.

„Já půjdu domů a křiknu na Bětku,“ mínila Barunka.

„Nevracej se, nepřináší to pryč štěstí na cestu,“ pravila babička. Tu na štěstí přicházel pan otec a psy odehnal.

„Kam pak se ženete, na svatbu či na hody? ptal se pan otec.

„Není komu, pane otče, zatím jen do zámku,“ odpověděla babička.

„Do zámku, totě něco. Co tam?“ divil se pan otec.

„Paní kněžna nás pozvala,“ vyjely děti, a babička vypravovala hned, jak se s paní kněžnou sešla v altánku.

„Tudy na to,“ řekl pan otec; „no, tedy jděte, a pak mi Adelka poví, co tam viděla. A co ty, Jeníku, bude-li se tě paní kněžna ptát, kam pěnka neseš, ty to nevíš, vid?“

„Však ona se nebude ptát,“ mínil Jan a utíkal napřed, aby ho pan otec už nezlobil. Pan otec se ušklíbl, pozdravil babičku a šel ku splavu.

U hospody hráli si Kudrnovic děti, dělaly mlýnky, a Cílka chovala.

„Co tu děláte?“ ptala se jich Barunka.

„Nic,“ odpověděly, prohlízejíce vystrojené děti.

„Heďte, my jdeme do zámku,“ začal Jan.

„Hm, to je toho,“ hodil hubou Vavřínek.

„A budeme tam vidět papouška,“ řekl zase Vilím.

„Až jen budu veliký, budu jej také vidět; tatík mi povídal, že půjdu do světa,“ zase na to odpověděl rozpustilý Vavřínek; ale druhý hoch, Václav, a Cílka řekli: „Kéž mohli bychom se tam také podívat!“

„No mléte, já vám něco přinesu,“ řekl jim Jan, „a povíme vám, jak to tam bylo.“

Konečně se přece dostala babička s dětmi k parku, kde na ně pan Prošek už čekal.

Knížecí park byl každému přístup, nebyl také daleko od Starého bělidla vzdálen, ale babička s dětmi zřídka kdy tam vešla, zvláště když tam byla vrchnost. Podívovala se sice vkusnému spořádání všeho, překrásným květinám, vzácnému stromoví, vodotryskům i zlatým rybičkám v rybníku, ale přece šla raději s dětmi na louku nebo do lesa. Tam se mohli

směle provalovat po měkkém, zeleném koberci, tam mohly si přivonět ke každému kvítku, třeba i natrhat si jich na kytice a věnce. V poli nerostly sice pomeranče ani citrony, ale sem tam stála košatá třešně ptačnice nebo planá hrušeň, ovoce bylo na nich obsypáno a mohl si každý načesat do vůle. V lese zase bylo jahod, borůvek, hub a mandlových oříšků dost a dost. Vodotrysků žádných nebylo, ale ráda zastavila se babička s dětmi u splavu. Dívaly se jak vlny po splavu prudce dolů stékají, vzhůru se vyhoupuvše v miliony kapek roztřískány nazpět padají, ještě jednou ve pěnivém kotli se převalí a teprve spojené v proudu jednom tiše dále plynou. Nad splavem nebyly žádné zlaté ryby, naučené na žemlové drobtý, ale jak šla babička okolo, sáhla do kapsáře, vypráznila Adelece do zástěrky ehlebové drobečky, a jak je děti hodily do vody, vyhrnulo se z hluboké tůně množství ryb. Nejvýše ku povrchu vyplavaly stříbrolesklé bělice a honily se po drobtech, mezi nimi jezdili střelhitě okouni s nataženým hřbetem, opodál se prosmykla sem a tam štíhlá parma s dlouhými vousy; také brichaté kapry a pleskohlavé mníky bylo viděti.

Na louce potkávala se babička s lidmi, kteří hned pozdravovali: „Pochválen buď Ježíš Kristus!“ aneb „Dej Pánbůh dobrý den!“ Kterí se zastavili, zeptali se: „Kam pak, babičko? Jak se máte? Co dělají vaši?“ a hned dověděla se od nich něčeho.

Ale v zámku? Tam nebylo žádného pořízení! Tu běžel premovaný sloužící, tu komorná v hedbáví, tu pán a zase pán, a každý nesl hlavu výše než mu narostla, a vyšlapoval si jako ti pávi, co jedině právo měli, na trávníku se procházeti. Jest-li některý z nich babičku pozdravil, řekl jen tak zběžně: „Guten Morgen“ (dobré jitro), nebo „Bon jour“ (dobrý den), a babička se začervenala a nevěděla, má-li říci: „Až na věky,“ nebo „Dej to Pánbůh!“ Vždyť říkala doma: „Tam v tom zámku je pravý Babylon.“

Před zámkem seděli dva premovaní sloužící, z každé strany dveří jeden; ten v levo měl složené ruce na klíně a chytal lelky; ten v pravo měl složené ruce přes prsa a zevloval Pánubohu do oken. Když pan Prošek k nim došel, pozdravili

ho po německu, každý jiným přízvukem. Předsíň byla vyložena bílými mramorovými dlažicemi, uprostřed stál vkusně pracovaný kulečník. Okolo zdí stály na zelenomramorových podstavcích bílé sochy sádrové, představující mythologické (bájeslovné) osoby. Čtvero dveří vedlo do panských pokojů. U jedné seděl v lenošce komorník v černém fraku; spal. — Do té síně vedl pan Prošek babičku s dětmi. Komorník slyše šust, trhnul sebou; ale vida pana Proška, pozdravil a ptal se, jaká záležitost pána do zámku přivádí.

„Paní kněžna přála si, aby ji tehyně moje s dětmi dnes navštívila. Prosím, pane Leupolde, ohlaste je!“ pravil pan Prošek. Pan Leupold vyhrnul obočí, pokrčil ramenoma, řka: „Nevím, bude-li je chtít přijmouti, je ve svém kabinetu, pracuje. Ale mohu je ohlásit.“ Vstal a volným krokem vešel do dveří, u nichž byl seděl. Za chvílku vrátil se a nechav dvěře otevřené, pokynul milostivou tvář, aby vešli. Pan Prošek šel zpět, a babička s dětmi vstoupila do stkvostného salonu. V dětech se tajil dech, nožky se jim sklouzaly na podlaze hladké co led. Babička byla jako u vidění, rozmyšlela se, má-li šlápnout na ty protkávané koberece. „Je toho věčná škoda,“ povídala si. Než co dělat, ležely všude a pan komorník chodil po nich také. Vedl je skrze koncertní salon a knihovnu až ke kněžninu kabinetu, pak se vrátil do své lenošky, bruče si pod nos: „Ty vrchnosti mají divných libůstek; aby člověk byl k službě prostě babě a dětem.“

V kněžnině kabinetu byly čalouny světlazelené, zlatem protkané, též takové byly záclony u dveří a u jediného okna, jež skoro tak veliké bylo jako dvěře. Po zdech viselo mnoho větších i menších obrazů, představující naskrze jen podobizny. Proti oknu byl krb z šedého, černě a bíle žehaného mramoru, na něm pak stály dvě vázy z japonského porcelánu a v nich byly překrásné květiny, jichž vůní kabinet nadehnut byl. Po obou stranách byly přihrádky z drahého dřeva, vkusně pracované, a na nich vyloženy byly rozmanité věci, vzácné dílem umělou prací, dílem drahocenností, i přírodniny, jako krásné lastury, korale, kameny a p. Byly to samé památky z cest a dárky drahých osob. V jednom rohu u okna stála socha

Apollova (řeckého boha) z Kararského mramoru, ve druhém rohu jednoduchý, ale velmi vkusně pracovaný psací stůl. U stolu v lenošce tmavozeleným aksamitem potažené seděla kněžna v bílém ranním obleku. Právě odložila péro z ruky, když babička s vnučaty do dveří vstoupila.

„Pochválen buď Ježíš Kristus!“ pozdravila, uctivě se pokloníc.

„Na věky! Vítám tě, stařenko, i s dětmi, odpověděla kněžna.

Děti byly všechny omámeny; ale babička na ně mrkla, a hned šly paní kněžně políbit ruku. Ona je políbila na čelo a pokynuvši na krásné sedátko, aksamitem potažené, zlatými trísňemi ozdobené, zvala babičku, aby se posadila.

„Děkuju, milostivá paní, nejsem ustálá,“ upejpala se babička, a to jen proto, že se bála na sesličku se posadit, aby s ní neujela nebo se neprobořila.

Ale paní kněžna určitě pobídla: „Sedni jen, stařenko!“ a babička prostřevši bílou plachetku přes sesli, opatrně sedla řkouc: „Abychom neodnesli milostivé paní spánek.“

Děti stály jako pěny, ale oči jejich skákaly s jedné věci na druhou; kněžna se na ně podívala a s úsměchem ptala se jich: „Líbí se vám zde?“

„Ano,“ pokynuly všechny najednou.

„Což je o to, těm by se tu pěkně rejdlilo a nedaly by se prosit, aby zde ostaly,“ pravila babička.

„A tobě by se tu nechtělo líbit? ptala se kněžna babičky.

„Je tu jako v nebi, ale bydlet bych tu přece nechtěla,“ zakroutila hlavou babička.

„A proč ne?“ tázala se kněžna s podivem.

„A co bych tu dělala? Hospodářství nemáte, peřím ani kolovratem bych se tu rozložít nemohla, co bych si tu počala?“

„A nechtěla bys bezstarostně živa být a na stará léta si pohovět?“

„Však to bude dříve než děle, že bude slunce nad mojí hlavou vycházet a zacházet, a já budu bezstarostně spát. Ale dokud žiju a Pánbůh mi zdraví popřává, náleží, bych pracovala. Lenoch je darmo drahý. A zcela bez starostí není nikdo;

jednoho tlačí to, druhého ono, každý nese svůj křížek, jenom že každý pod ním neklesá," pravila babička.

V tom rozhrnula bílá ručka těžkou záclonu u dveří, a mezi ní objevila se rozkošná tvář mladého děvčete ovinutá světlokaštanovými pletenci. „Smím?“ ptala se lahodným hlasem.

„Jen dále, Hortensie, najdeš milou společnost," odpověděla kněžna.

Do kabinetu vstoupila komtesa *) Hortensie, schovanka to kněžnina; postava její byla štíhlá, nevyvinutá ještě. Oděna byla v jednoduchý bílý šat, slaměný klobouk kulatý nesla si na ruce, kytici růží držela v hrsti. „Ach, jaké to roztomilé dětičky!“ volala; „zajisté jsou to Proškovy, od nichž jsi mi přinesla ty dobré jahody?“

Kněžna přisvědčila. Komtesa shýbla se, podala každému dítěti po růží, jednu podala babičce, jednu kněžně, poslední zastrčila za pás.

To je takové čerstvé poupátko jako vy, milostslečno," řekla babička, povoněvši si k růžince. „Pánbůh vám ji, milostivá paní, zachovej!" dodala, obrátíc se ku kněžně.

„To je také moje nejvroucnější přání," řekla kněžna a políbila jasné čelo milené schovanky.

„Smím ty dětičky trochu odvest?" zeptala se komtesa kněžny i babičky; kněžna přisvědčila, ale babička mínila, že budou milostslečně za potíží, ti chlapečci že jsou jako ohaři, a Jan to že je ten pravý.

Ale Hortensie usmávši se, podala obě ruce dětem, ptajíc se jich: „Chcete se mnou?“

„Chceme, chceme," zaradovaly se děti a hned se chopily její rukou. Poklonivši se kněžně a babičce, zmizela s nimi ve dveřích.

Babička pak ohlížela se po podobiznách, kdežto kněžna rozmlouvala s komorníkem. Když ještě posnídali a babička tobo hodně mnoho dobré kněžně ze svého života navypravovala, sebrali svoje krásné dárky, jakož i peníze a jiné věci

*) Hraběcí dcera.

pro rodinu Kudrnovu, což všecko od komtesy a kněžny darem dostali, loučili se se zámkem.

„Přijďte také k nám, milostslečno!“ zvolala babička, loučíc se a berouc jí Adélku z rukou.

„Přiď, přiď, slečno Hortensie!“ prosily děti, „my ti nasbíráme zase jahody.“

„Přijdu jistě,“ usmála se slečna.

„Děkujeme za všechno, milostivá paní, a buďte tu s Pánem-bohem!“ byla poslední slova babiččina.

„Jdi s Bohem!“ pokynula kněžna, a slečna šla s nimi přes práh.

Kněžna stála u okna a dívala se za odcházejícími, dokud vidět bylo bílé šaty děvčat a bílou holubičku babiččinu zelenem prokmitat. Odcházejíc pak do svého kabinetu (pokojíku) šeptala si: „Šťastná to žena!“

Na panské louce.

Na panské louce kvítí až strakato; uprostřed louky mez, na mezi mateřídoušky jakoby nastlal. V mateřídoušce jako ve podušce sedí Adelka; dívá se po malé беруšce, která jí běhá po klíně sem tam, z klína na nožku, s nožky na zelenou botku. „Neutíkej malá, zůstaň u mne, vždyť já ti nic neudělám,“ povídá děvčátko беруšce, berouc ji do prstů a opět si ji na klín sázejíc. —

Nedaleko Adelky u mraveneční hromádky sedí na bobku Jan a Vilém. Dívají se na hemžení mravenců vůkol sebe. „Hleď, Viléme, jak to běhá, a vidíš, tenhle mravenec ztratil vajíčko, a tu ten druhý je vzal a běží s ním do hromádky.“

„Počkej, já mám kousek chleba v kapse, já jmu dám drobeček, co pak budou dělat?“ Vzal z kapsy chléb a kousek ho položil na cestu. „Podívej se, podívej se, ti se okolo toho hrnou a myslí, kde se to asi tu pojednou vzalo. A hle hle, oni strkají ten kousek dál a dále; vidíš, jak se to žene se všech stran; ale jak to jen vědí ti druzí, že tu něco je?“

V tom byli vyrušení ze svého dívání jasným hlasem, který se ptal:

„Co tu děláte?“

Byla to komtesa Hortensie, která přijela na bílém koníku skoro až k nim, aniž ji byli slyšeli.

„Já mám berunku!“ řekla Adelka, ukazující zavřenou pěst komtesě, která byla s koně slezla a k ní přistoupila.

„Ukaž mi ji!“

Adelka rozevřela ručku, ale byla prázdná. „Oh já, ona mi utekla,“ zamračilo se děvčátko.

„Počkej, ještě neutekla, ale chce,“ pravila slečna a vzala opatrně berunku děvčeti s holého ramínka. „A co s ní budeš dělat?“

„Nechám ji uletět. Počkej, jak poletí; dívej se!“ Adelka položila berunku na plochou dlaň, zdvihla ruku vzhůru, říkájíc: „Pinká linka, pinká linka, uletěla Pánubohu do okýnka.“

„Rozlila tam hrnec mlíka!“ doložil Vilém, klepna Adelku zlehka do ruky.

V tom pozdvihla berunka červený černokropenatý pláštík, rozhrnula pod ním složená hebouneká křídélka a uletěla do povětří.

„Počkej ty, proč pak jsi ji postrčil!“ hněvala se Adelka.

„Aby dříve uletěla,“ smál se chlapec a obrátil se ku Hortensii, vzal ji za ruku, řka: „Pojď, slečno Hortensie, pojď se podívat, já jsem dal mravenečkům koustíček chleba, a to ti jich na něm je!“ doložil s posuňkem velikého podivení.

Komtesa sáhla do kapsičky černého aksamitového kabátu, vytáhla kousek cukru a podala Vilémovi, říkáce: „Ten jim polož tu do trávy, a budete vidět v okamžení, co se jich naň sesype. Sladké věci mají rádi.“

Vilém poslechl, a když viděl, že v malém okamžení mravenci přibíhají se všech stran, na cukru leptají a drohty jako puntíčky malé si odnášejí do hromady, svého to stavení, bylo mu to divné a ptal se komtesy: „Ale pověz mi slečno, jak to ti mravenečkové vědí, že zde něco dobrého, a co to dělají s těmi vajíčky, že je ustavičně vynášejí a odnášejí?“

„To jsou jejich dětičky, a ti, co je nosí, jsou jich chůvy a opatrovnice. Když slunce svítí a horký je den, vynášejí je na slunce ze tmavých komůrek, aby se vyběhaly a lépe rostly.“

„A kde jsou jejich maminky?“ ptala se Adelka.

„Jsou v domečku, sedí a snášejí vajíčka, aby mravenčkové nevymřeli. A-tatínkové chodí okolo nich, všelicos jim povídají a je veselí, aby se jim nestýskalo, a ti ostatní mravenci, co tu vidíte běhat, to jsou pracovníci.“

„A co pracují?“ ptal se Jan.

„Snášejí pokrm, staví a opravují stavení, opatrují pupy, ta rostoucí děťátka, čistí dům; když umře některý mravenec, odnesou ho, dávají pozor, aby jich nepřátelé nepřepadli, a když pak se to stane, brání proti nim společnou obec; to všechno musí zastat opatrovnice.“

„A jak pak si rozumějí, když neumějí mluvit?“ divily se děti.

„Třebas neuměli takovou řeč jako rozumější tvorové a dokonce lidé, přece vespolek si rozumějí. Viděli jste, jak ten první, co našel eukr, hned ostatním běžel povídat, a jak se to sbíhalo; vidíte, jak se jeden s druhým zastavuje, jak se dotýkají, jakoby si mimochodem chtěli pohovořit, a leckdes jich hromádky stojí, kdo ví, o co se radíce?“

„A mají v těch hromádkách také pokoje a kuchyně?“ ptala se Adelka.

Kuchyně nepotřebují, protože nevaří, ale komůrky mají v těch hromádkách pro děťátka a maminky, sály pro pracovníce, a mají dům na kolikero pater rozdělený a uvnitř chodby z jednoho patra do druhého.“

„Ale kterak pak si to tak vystaví, že se jim nesesype?“ ptaly se zase děti.

„Však oni pevně staví, a když jim to silnější moc nezkazí, tak snadno se jim stavba nesboří. Zdi si udělají a krovky, a vše z droboučinkých tříštěk, stébel, jehličin, suchých listůčků, trávy a země, kterou ve malinké kuličky schoulí, a je-li suchá, v ústech slinami svaží, uhlétou a tak jí potřebují jako zedníci cihel. Nejmilejší jest jim stavěti při drobném dešti, když zem vlhka.“

„Ale kdo pak ta zvířátka tomu naučil?“ ptal se Vilím.

„To už Bůh dal zvířátkům přirozeností takový pud, že vědí hned od malička, jak se živí, že vědí, čeho jim ku

zachránění třeba, a některá zvířátka s takovou umělostí a chytrostí potřeb svých dobývají a domácnost svoji si zřizují, že se to skoro rozumu lidskému podobá. Až budete choditi do školy a knihám rozumět budete, pak se o zvířátkách a jich živobytí mnoho dovíte, jako já se dověděla," doložila komtesa.

Zatím přišla babička s Barunkou, nesouce plné klíny květin a plné náruče koření, které na louce natrhaly. Děti hned babičce vypravovaly, co jim pověděla komtesa o mravencích.

Komtesa ptala se nyní, k čemu nese babička všechno to koření.

"I milostslečno, to je kmín a trochu řepíčku. Kmín ten se usuší, semínka potřebuje se v domácnosti do jídel a chleba, slamy dětem do koupele; řepíček výborně poslouží, když koho v krku bolí, musí se vyplachovat. Okolní lidé vědí, že já vždy trochu toho koření mám, a tedy si pošlou. Dobře je, když člověk takový lík v domě má, třebas ho pro sebe nepotřeboval; hodí se pro jiného.

"A což tu není ve městečku lékárny?" zeptala se komtesa.

"Ve městečku ne, ale hodinu cesty odtud. Ale což je to všechno platno, kdyby i na krásně ve městečku byla: latinská kuchyně je drahá kuchyně*), a proč bychom draze kupovali, co sami si vaříť dovedeme?"

"A to vám napíše recept lékař a řekne, jak to máte nvaříť?"

"I to to, milostslečno, kam pak by člověk přišel, aby hned při každém malém stonku měl doktora. On je odtud hodinu cesty, trvá půl dne, než se ho člověk dočká, zatím by mohl někdy umřít, kdyby nebylo domácí pomoci. A když přijde, tu je toho: hned léky na kolikero, a flastry a pijavice, a toto ono, že neví člověk, kde mu hlava stojí, a nemocný se z toho teprve pořádně roznemůže. Já, milostslečno, nic na ně nevěřím, a když mi něco je nebo těm dětem, dostačí moje koření, proto přece, když se lidé rozstánou, říkám: „Pošlete

*) lékárna.

si pro doktora.“ Ale co, když zpomene Pánbůh těžkou nemocí, jsou doktoři se svým rozumem v koncích a přenechají to nátuře, aby si pomohla. Pánbůh zůstane tedy přece nejlepším lékařem; má-li člověk žít, i bez doktora se uzdraví; má-li umřít, nepomůže ani celá apatyka.“

„A to si nesete v klíně samé koření?“ ptala se komtesa.

„I ne, slečno Hortensie,“ rychle odpověděla Barunka.

„Ve klíně neseme kvítí na věnce. Zítra je Božího těla, a já a Maněinka budeme za družičky.“

„A já taky, já půjdu s Hélou,“ doložila Adelka.

„A my budeme sedláčkové!“ vykřikli chlapei.

„A kdo je ta Hěla? ptala se komtesa.

„To je Hěla paní kmotry z města, z toho velikého domu, co je na něm lev.“

„Musíš říci z hostince,“ poučovala babička děťátko.

„Půjdeš také na procesi?“ ptala se Barunka komtesy.

„Ovšem že půjdu,“ přisvědčila tato, a sednouc do trávy, pomohla rovnat babičce a Barunce květiny.

„Ty, slečno, nebylas ještě nikdy za družičku o Božím těle?“ ptala se Barunka.

„Nikdy; ale když jsem ještě u své pěstounky byla ve Florencii, byla jsem jednou o slavnosti Madonny za družičku, nesla jsem Madonně růžový věnec.“

„Kdo je ta Madonna?“

„Madonna se říká v Itálii paně Marii,“ odpověděla komtesa.

„A milostsléna pochází z Itálie? To je tam, co naši vojáci leží?“ ptala se babička.

„Ano; jenže v tom městě, odkud já pocházím, ve Florencii, neleží. Ale tam pletou se ty krásné klobouky, co máte z rýžové slámy. Tam rostou na polích rýže a kukuřice, na pahorecích sladké kaštiny a olivy, jsou tam cypřišové a vavřínové háje, krásných květin, bezoblačné modré nebe.“

„Ah, já již vím!“ vskočila jí do řeči Barunka, „to je to město, co máš namalované ve svém pokoji, vid', slečno? Vprostřed je široká řeka, a nad řekou je do vrchu vystavené město. Ach, babičko, tam vám jsou krásné domy a kostely! Na druhé straně jsou samé zahrady a domečky, a u jednoho

doměčku hraje si děvčátko a vedle ní sedí stará paní — to je slečna Hortensie se svou pěstounkou; vidě, slečno, tys nám to povídala, když jsme byli v zámku.“

Slečna hned neodpověděla, zamyslíla se, ruce její ležely nepohnutě ve klínu, po chvíli teprve vzdychla zhluboka: „Oh bella patria! Oh cara amica!“ *) a krásné oči zvlhly jí.

„Co's to povídala, slečno Hortensie?“ ptala se jí zvědavě Adelka, lichotivě se k ní tulíc.

Hortensie podepřela hlavu o hlavinku děvčete a nebránila slzám, které jí splynuly po tváři na klín.

„Milostslečna zpomněla si na svůj domov a na svoje přátele,“ pravila babička; to vy, děti, ještě nevíte, jak to je, když musí člověk opustiti místo, kde vyrostl. Kdyby se mu potom i dosti dobře vedlo, přece na ně nemůže zapomenout. Však to jednou také pocítíte. A milostslečna zajisté má tam příbuzné?“

„Nemám na světě žádných příbuzných, o nichž bych věděla,“ odpověděla komtesa smutně; „moje dobrá pěstounka, moje přítelkyně (Giovanna žije ve Florencii, a po té se mi mnohdy zasteskne, a po mém domovu. Ale kněžna, moje dobrá matka, slíbila mi, že se tam brzy zase podívám.“

„A kde paní kněžna až tam daleko vás, milostslečno, našla?“ ptala se babička.

„Paní kněžna znala dobře moji matku, byly si přítelkyněmi, můj otec v bitvě u Lipska těžce byl poraněn, a když se na svoji villu **) do Florencie navrátil, za několik let zemřel, následkem té rány; (Giovanna mi to mnohdy povídávala. Matka se nad tím trápila a umřela také. Mne sirotka malinkého tu zanechali. Když se toho paní kněžna dověděla, přijela tam a byla by si mne s sebou vzala, kdyby mne Giovanna nebyla milovala jako matka. Nechala mne u ní; zámek a vše, co v něm, dala jí pod moc, a ona mne vychovala a ve všem vyučila. Když jsem vyrostla, vzala si mne paní kněžna k sobě. Oh, já ji velice miluju, tak jakobych svoji matinku milovala!“

*) Ó krásná vlasti! Ó drahá přítelkyně!

**) Dům na venkově.

„Však i vás paní kněžna nejinak miluje, než jako svoji vlastní deerušku,“ pravila babička; „já dobře viděla, jak jsem to v zámku byla, a to se mně od té paní moc líbilo. Ano, abych nezapomněla milostslečně povědít o Kudrnovic. Když jim Barunka peníze od vás odevzdala, div radostí do stropu neskákali; ale když dostal starý službu za hlídače panských polí a dvojnásobný deputát *) se mu vykázal, to bylo takové podivení a radost, že to vypovědít nemožno. Do smrti nepřestanou se za paní kněžnu a milostslečnu modlit.“

„Za to mají jen tobě děkovati, babičko, tvému dobrému slovu,“ odpověděla slečna.

„I milostslečno, co pak je to všecko platno, kdyby to dobré slovo nebylo padlo na dobrou půdu, bylo by nevzešlo z něho požehnání,“ pravila babička.

Kytice byly urovnány, babička sebrala se s dětmi na cestu ku domovu.

„A já s vámi půjdu až na rozcestí,“ řekla slečna, vezmouc koníka, který se byl popásal, za úzdu. Cheťte-li chlapci, posadím vás každého na kousek cesty na koně.“

Chlapci radostí poskočili, a Jan byl v okamžení na koni.

„Což, to je kacířek!“ mínila babička, vidouc, jak směle si Jan počíná! Vilím dělal tak, jakoby se nebál, ale zčervenál až po uši, když ho slečna vysadila, a teprve, když se mu Jan smál, zmužil se.

Také malou Adelku komtesa vysadila na Ponynka, ale šla při ní a držela ji; děvčátko mělo radost, ale chlapci se mu smáli, že sedí nahoře jako úkropek, jako opička, a kdo ví jak na ni pokřikující, až jim to babička zakázat musila.

Na rozcestí vyhoupla se komtesa sama na svého bílého koníka, spustila modrou suknici přes třemeny dolů, připevnila si černý klobouček, pokynula ještě jednou bičíkem, a jak zaslechl koník hlasité poručení „Avanti!“ (ku předu), letěl s ní stromořadím nahoru jako vlaštovka. Babička pak s dětmi pomalu ubírala se ku Starému bělidlu. Dětičky s babičkou i se slečnou Hortensií s panské louky zmizely.

*) část služného (obvyčejně dříví, obilí, ovoce, pivo atd.)

V jeseňi.

V okolí bělidla začínalo býti smutno a tieho. Les byl světlejší, stráň zloutla, vítr a vlny odnášely chumáče suchého listí Bůh ví kam, ozdoba sadu uschována byla v komoře. V zahrádce kvetly jen astra, měsíčky a umřelí kvítka, na louce za splavem růžověly se naháčky, a v noci prováděly tam světélka svoje rejdy. Když šla babička s dětmi na procházku, nezapomněli chlapei papírové draky, které pak na vrchu spouštěli. Adelka honila se za nimi, chytajíc na proutek lehoučká vlákna babího léta v povětří proletujcího. Barunka sbírala po stráni babičce červené kaliny a trnky, kterých potřebovala za lék, nebo trhala šípky pro domácí potřebu, nebo klátila jeřáby, z nichž dělala Adelece korále na ruce i hrdlo. Ráda s nimi seděla babička na vrchu nad zámkem; tam odtud viděly do údolí na zelené lučiny, kde se páslo panské stádo, viděly až ku městečku a zámek na malém návrší uprostřed údolí, a pěkný park okolo něho ležel jim u nohou. Zelené jalousie (žalusi)* u oken byly uzavírány, na balkoně (krátké pavlači) nebylo květín, růže okolo bílého kamenného zábradlí povadly, místo přemovaných sloužících a vrchnosti chodili po zahradě dělníci, přikrývali chvojem záhony, na nichž nebylo pestrobarevného kvítí, ale símě odpocívalo ku krásnějším ještě květům, jež těšiti měly oko velitelky, až by se zase k nim navrátila. Vzácné, cizokrajné stromy, zbavené zeleného šatu, zatočeny byly ve slámě, fontána (studnice), vystřikující stříbrné proudy, zakryta byla prkny a mechem, a zlaté rybičky ukryly se na dno rybníčku, jehož hladina, jindy tak čistá, všecka byla pokryta listím, žabincem a zeleným šlemem. Děti dívaly se dolů, zpomínaly na ten den, když s Hortensií po zahradě chodily, když snídaly v salonu, jak to bylo všecko krásné, a myslily si: „Kde pak asi ona nyní je?“ Ale babička dívala se ráda přes protější Žliekou stráň, přes vesnice, obory, háje, rybníky a lesy, k Novému Městu, k Opočnu až k Dobrušce, kde bydlil její syn, a za Dobrušku, mezi hory, kde byla malá

*) mřížované okenice.

vesnička, a v ní tolik jí milých duší. A když zraky obrátila ku východu, tu ležel před ní krásný polověvec Krkonošských hor, od dlouhého hřbetu Hejšoviny až ku vrcholu do oblak čnějící Sněžky, pokryté sněhem. Babička okazující přes Hejšovinu, říkala dětem: „Tam znám každou stezku, tam v těch horách leží Kladsko, kde se vaše matka narodila, tam jsou Vamberice a Varta, tam v těch krajinách ztrávila jsem několik šťastných let.“

Zamyslíla se. Ale Barunka vyrušila ji otázkou: „Tam ve Vartě sedí ta Sybilla na tom mramorovém koni, vídte?“

„Povídá se, že u Varty na jednom vrchu. Sedí prý na mramorovém koni, sama též z mramoru vytesaná, a drží ruku zdviženou k nebesům. Až se prý celá do země propadne, že nebude viděti ani konce prstů, pak se proroctví její vyplní. Můj otec říkával, že ji viděl, a to že byl již kůň po prsa v zemi.“

„A kdo byla ta Sybilla?“ ptala se Adelka.

„Sybilla byla moudrá žena, která uměla předpovídat budoucnost.“

„A co předpověděla?“ ptali se chlapeci.

„Nejednou jsem vám to již povídala,“ řekla babička.

„My to již zapomněli.“

„Ale máte si to pamatovat.“

„Já si, babičko, mnoho z toho pamatovala,“ pravila Barunka, která babičku velice pozorně poslouchávala; „vídte, Sybilla prorokovala, že přijde na českou zemi mnoho bídy, že budou vojny, hlad, mor; ale nejhůře že bude tenkrát, až nebude otec synu, syn otcí, bratr bratru rozumět, až nebude platiti slovo ani slib, pak že bude nejhůř, pak prý česká země má být na koňských kopytech roznesena.“

„Dobře jsi si to pamatovala. Ale Pánbůh nedej, aby to kdy bylo!“ vzdychla babička.

Barunka kleče u nohou babičky, sepjaté ruce na jejích kolenou, jasné oči důvěrně na vážnou tvář upřeny majíc, ptala se dále: „Jaké je to proroctví, co jste nám povídala, víte, o Blanických rytířích, o sv. Václavu a sv. Prokopu?“

„To je zase proroctví slepého mládence,“ odpověděla babička.

„Ach, babičko, já mám někdy strach, že vám jej ani vypovědít nemohu; vidíte, vy byste také nechtěla, aby česká zem na koňských kopytech byla roznesena?“

„Bláhová, jak bych mohla takové neštěstí chtít; vždyť se každý den modlíme za zdar české země; vždyť je to naše matka. No, tedy když bych viděla matku ve zkázu upadat, mělo by mi to být jednostejně? Což byste vy dělaly, kdyby vám chtěl někdo maminku zabít?“

„Křičely bychom a plakaly,“ ozvali se chlapei a Adelka.

„Jste děti,“ usmála se babička.

„To bychom jí pomáhat musily, vidíte babičko?“ řekla Barunka a oko jí zahořelo.

„Tak děvče, tak, to je to pravé, křik a pláč nic nepomáhá,“ pravila stařena a položila ruku na hlavu vnučky.

„Ale, babičko, my jsme malí, jak bychom mohli pomoci?“ mínil Jan, jehož mrzelo, že babička málo o něm soudí.

„Nevíte, co jsem vám povídala o malém Davidkovi, který skolil velikého Goliáše? Vidíte, i ten malý mnoho může, když má pevnou důvěru v Boha — pamatujte si to! Až vyrostete, přijдете do světa, poznáte zlé i dobré, budou vás svádět, přijдете do pokušení. Pak si zpomeňte na svou babičku, co vám říkala, když s vámi chodívala. Víte, že jsem zanechala dobré živobytí, které mi pruský král podával, a raději pracovala do úpadu, než bych si byla dala děti odcizit. Milujte tedy i vy českou zemi jako matku svoji nade všechno, pracujte pro ni jako hodné děti, a proroctví, jehož se bojíte, se nevyplní. Já se vás jako mužných nedočkám, ale naději se, že na babiččina slova pamatovat budete,“ dořekla babička pohnutým hlasem.

„Já jich nikdy nezapomenu,“ šeptala Barunka, schovávajíc tvář do babiččina klínu.

Chlapei tu stáli mlčky, oni slovům babičky nerozuměli tak jako Barunka, Adelka pak, přitulíc se ku babičce plačtivě povídala: „Ale, babičko, vy neumřete, vidíte, že ne?“

„Všechno je na světě do času, milá děvče, i na mne Pánbůh zavolá,“ odpověděla babička Adelce, vrouceně ji k sobě přivinouc. Mlčky tak chvíli zůstaly; babička se zamyslí,

děti nevěděly, jak začít. Tu slyšely nad sebou šumot křídel, a když pozdvihly zraky vzhůru, viděly povětří veslovat hejno ptáků.

„To jsou divoké husy,“ pravila babička; „těch neletí nikdy mnoho, jedna rodina jen, a mají v letu jiné řadění; podívejte se, dvě letí napřed, dvě vzadu, ostatní vždy jedna vedle druhé, na délku nebo na šířku, leda že se někdy do půl kola zatočí. Kavky, vrány, vlaštovice letí ve velikých hejnech, několik jich letí napřed, ty hledají místa k odpočinku pro druhé, a vzadu a po stranách letí stráž, která hájí v čas nebezpečení samiček a mláďat, neboť se mnohdy setkají s nepřátelským hejnem, a pak začne vojna.“

„Ale, babičko, jak pak mohou ptáci vésti vojnu, když nemají rukou, aby mohli držeti šavle a flinty? otázal se Vilím.

„Ti vedou vojnu svým způsobem a přirozenou jim zbraní. Zobáky setkají se, a křídloma tlukou do sebe tak krutě, jako lidé ostrou zbraní; po každé jich při takových vojnách mnoho spadne.“

„To jsou hloupi,“ povídal si Jan.

„Inu, milý hochu, lidé mají rozum, a také se perou pro málo, a pro nic, až se uperou do smrti,“ odpověděla babička, vstanouc s lavičky a pobídnouc děti k odchodu. „Podívejte se, slunce je na sklonku a zachází v šarlatu, bude zítra pršet;“ obrátíc se pak k horám dodala: „a Sněžka má čepec.“

„Chudák pan Bayer, ten zase vystojí, když musí chodit do lesa,“ útrpně řekl Vilím, vzpomenuv si na Krkonošského myslivce.

„Každý stav má své potíže, a kdo si jaký zvolí, musí již snášeti zlé s dobrým, kdyby tu i o krk šlo,“ řekla babička.

„Já budu přece myslivcem a půjdu ku panu Bayerovi vesele,“ řekl Jan, a pustě do povětří draka, hnal se s vrchu dolů, a Vilím za ním, neboť se ozývalo sezvánění stáda, jež kravař s louky domů hnal, a děti měly radost z těch krásných krav, zvláště z těch, co šly vpředu stáda a na červených kožených obojkách mosazné zvonce nesly, které měly každý jiný hlas. Však to bylo na nich vidět, že tomu vyznamenání rozumějí; pyšné hlavami pohazovaly se strany

na stranu, a rozhoupané zvonky si mile přizvukovaly. Adelka vidouc je jíti, hned si začala notovat: „Hou a hou, krávy jdou pod vodou, nesou mléko s smetanou,“ a táhla babičku s vrchu; ale babička ohlížela se po Barunce, která stála ještě na vrchu. Zahleděla se na oblohu, na níž se tvořily blíže západu ty nejkrásnější obrazy. Tu vystupují na světlé půdě tmavé hory v ohromných rysech, podivných tvarů, tu dlouhé hřbety lesů, tu malé vrchy, na nich hrady a kostelíčky; tu na rovině zdvihají se štihlé sloupky a oblouky bran, jako řecké stavby. A ty hory, lesy i hrady rozeházejí se a podivnější ještě formy na jich místě se tvoří. Děvčeti se to tak líbí, že volá babičku nahoru, ale babičce se nechce ještě jednou na vrch, praví, že nemá již mladých nohou, a děvče musí sejíti k ostatním.

O všech Svatých ráno sly děti babičce jak obyčejně naproti a povídaly si po cestě: Dnes nám přinese babička z kostela svíčky. A přinesla babička svíčky. „Když nemůžu jít na hřbitov obětovat za dušičky, rozsvítíme je doma,“ pravila. Tak slavila každý rok slavnost za zemřelé s dětmi jen v domácnosti. Na dušičky u večer přilepila rozžehnuté svíčky po stole, při každé jmenuje dušičku, za kterou ji rozsvěcuje. Ku konci přilepila několik ještě beze jména řkouci: „Ty ať hoří za ty, na něž nikdo nepamatuje.“

Za týden po dušičkách, když babička děti budila, oznamovala jim, že přijel svatý Martin na bílém koni. Děti rychle vyskočily z postelí, běžely k oknu — a hle, všude bílo. Na stráni o zeleném listu ani památky, ani na vrbách u řeky, na olších u potoka. V lese jediné zelenaly se jedle a smrky, ale větve jejich byly pod tíží sněhu dolů shýbené. Na jeřábu, který stál vedle stavení a na němž viselo několik zmrzlých struček, seděla vrána, a drůbež na dvoře stála tiše a dívala se s podivem na tu novotu. Jen vrabci skákali vesele po záspí, sbírajíce ještě, co slepice ležet nechaly. Kočka vracejíc se z lovu, oklepávala při každém kroku tlapy a rychle pospíchala na píčku. Ale psi, zarousaní po kolena, vesele se proháněli ve sněhu.

„Sníh, sníh, to je dobře, budeme jezdit na saních,“ zavejskly si děti, vítajíce zimu, která jim přinášela zase jiných radostí. Svatý Martin přinesl jim dobré rohlíky, a po sv. Martinu

byly dračky. Ony měly ovšem přástvy mnohem radší, měly při přástvách více svobody. Když zasedly dračky ve kuchyni okolo dlouhé tabule a na tabuli se ocitla velká hromada perí jako závěj sněhu, tu odháněla babička Adelku a chlapce ustavičně od tabule dále. Ono se totiž přihodilo jednou, že Jan jsa mezi dračkami, do té hromady upadl; jaký to byl rámus, snadno lze si pomyslet. Od té doby říkala babička o těch malých, že není radno, vzítí je ke stolu. Ba ani pořádně zadováďet si nesměly okolo stolu, ani fouknout, ani dveře příliš otevřít; hned dostávaly lání. Ta jediná radost při těch dračkách byla ta pučálka, a ty pohádky o strašidlech a drábech, o světýlkách a ohnivých mužích. Ža dlouhých a mlhavých večerů, když dračky a přástevnice z chalupy a mnohdy ze vsi do vsi přecházely, bývalo začasť slyšení: tu přestrašilo něco tam, tu zase tam, a jak se jednou začalo o tom předmětu mluvit, nebylo konce, neboť věděla každá několik podobných příkladů. Pak se vypravovaly pohádky o drábech čili lesních loupežnících. Děti seděly jako úkropkové, ani nedutaly, ale ani za svět nebyly by šly za dveře, tak se bály. Proto babička neměla ráda, když se podobné rozumy vykládaly, ale nebyla někdy s to proud řečí těch zastavit.

Po Martině býval ve městečku zimní trh; to šla paní Prošková s Bětkou i Voršou do městečka nakoupit zásoby nádobí a rozličných potřeb na celou zimu. Děti sotva mohly se matky dočkat, neboť jim vezdy přinesla nějakou hračku a dobrý marcipán, a babička dostala každý rok vlněné punčochy, bačkory a půl tuctu šňůr na kolovrat „jarmarku.“

Když si je ukládala do šuplíku, říkala Janovi: „Kdyby tebe nebylo, měla bych jedné dost.“

Adelka dostala tenkrát jarmarku dřevěnou desku, na níž byla abeceda. „Až přijde zítra pan učitel, můžeš se začít učit; je ti bez toho dlouhá chvíle, když se ostatní učí. A když si pamatuješ otčenáš a písničky, budeš si pamatovat i abecedu,“ pravila matka.

Děvče si radostí poskočilo a hned bedlivě písmenky prohlíželo; ochotný Vilím nabízel se, že ji naučí: i, u, o, a, e, y,

ale ona schovajíc tabulku za záda, povídala: „Já nechci od tebe, ty to neumíš jako pan učitel.“

„Bodejt, nebudu uměti abecedu, když čtu z knihy,“ horšil se chlapec uražen.

„Ale ve knize to není tak,“ odhývala ho sestřička.“

„Jej, jej, tys hloupá!“ spráskl ruce chlapec.

„Nešť si,“ pohodila hlavou Adelka a šla s tabulkou ke světlu.

Co se ti dva o učenosť hádali, dělal Jan v kuchyni Tyrlovi a Sultanovi koncert, troubil na trubku a bubnoval na bubínek, co mu matka z jarmarku přinesla. Psům nemusila býti ta hudba velmi příjemná; měli čumáky zdviženy, Sultán štěkal a Tyrl vyl, až bylo hrůza poslouchat. Babička byla s deerou v komoře, ukládaly nakoupené věci; zaslechnouc pak tu muziku, úprkem přiběhla. „Vždyť pak jsem si to myslela, že je to ten luciper; v tobě není zály dobré, chlapče! Mléš!“

Jan vzal trubku z úst, ale jakoby neslyšel, co babička povídala, pustil se do smíchu, řka: „Jen se podívejte na ty psy, jak se zlobí, že jim dělám muziku!“

„Kdyby měli ti psi rozum, tak by ti řekli, takovou muziku aby kozel poslouchal, rozumíš? Hned mi to ulož! Věru, budeš-li takovým nezbedou, povím letos sv. Mikuláši, aby ti nic nenaděloval,“ hrozila babička, ukazujíc Janovi cestu do světnice.

„No, to bude čistá věc, a ve městě povídali, že svatý Mikuláš nakoupil plný vůz darů a že bude letos štědrý, to jest tomu, kdo poslouchá!“ pravila Vorša, zaslechnouc ve dveřích babiččina slova.

Jakmile druhý den pan učitel přišel, vytasila se Adelka se svojí tabulkou, přisedla ke druhým a měla dobrý pozor. Po hodině přiběhla k babičce s velikou radostí, že již umí všechna písmenka na prvních řádcích, a hned je také babičce říkala i se známými, jaké jim pan učitel přivěsil, aby si je lépe pamatovala. Matka i babička byly s ní spokojeny, zvláště když i druhý den je uměla; ale proto že je babičce často ukazovala a vyslýchána býti chtěla, uměla je konečně babička

jako vnučka. „Vidíme,“ povídala si, „jaktěživa jsem nemyslela, že bych já abecedě ještě kdy učiti se mohla, a teď na stará kolena stává se mi to. Inu, člověk, chce-li býti s dětmi, musí se dítětem státi.“

Jednoho dne vrazil Jan do světnice s křikem: „Děti, děti, pojďte se podívat, babička snesla s půdy kolovrat!“

„Je to jaký div?“ kárala matka děti vidouce, že se všechny ze dveří ženou i Barunka.

Ovšem, div to nebyl žádný, ale matka nepomněla, jakých radostí babička s kolovrátkem do sednice přinesla. S kolovrátkem přišly přástevnice, a s nimi krásné pohádky a veselé písně. Matku ovšem tu netěšily ani ty pohádky ani ty písně, ona raději seděla ve svém pokojíku a četla ve knize ze zámecké knihovny, a když babička říkala: „Povídej pak nám jednou něco z těch kronyk!“ a matka povídala, nezajímalo to děti ani tak, jako když počala popisovat vídeňský život, to se všem líbilo, a jestli řekly přástevnice: „To musí býti krása v takovém městě,“ aniž by více si přály, děti zajisté myslely: „Kéž jsme již velky, bychom se tam podívat mohly!“

Ale nade všecko milo jim bylo všem, mimo matku, která je nerada poslouchala, když počala babička povídati pohádky o princeznách se zlatými hvězdami na čele, o rytířích a princeích zakletých ve lvy a psy, nebo dokonce v kameny, o oříškách, v nichž složený byly celé drahé obleky, o zlatých zámech a mořích, na jejichž dnu krásné vodní paní přebývají. Matka netušila, když se Barunka mnohdy při pletení zamyslela a oknem ven dívala na holé stráně a zasněžené údolíčko, že tam vidí rajskou zahradu, palác ze drahého kamení, ptactvo ohnivých barev, paní, jimž zlaté vlasy od hlavy splývají, a zamrzlá řeka že se jí proměnila ve modravé vlnici se moře, na jehož vlnách krásné víly v lasturách perlových se houpaly. Sultanovi, který natažen na podlaze chrápal, nesnilo se o té cti, kterou mu chlapei mnohdy prokazovali, pokládajíce jej v zamýšlení za nějakého zakleného prince. — A jak milo bylo ve světnici, když se smrklo! Vorša okenice zavřela, v kamnech praskaly smolné otýpky, do prostřed světnice postavil se vysoký dřevěný svícen, do železného skřípece

plápolající louče se zastrčily, a kolem do kola lavice a stoličky se postavily přástevnícem, pro něž mimo to babička pokaždé vošatku křížal a švestek nachystala, pro poslinkn.

S jakou dychtivostí čekaly děti, brzo-li dvěře u síně klapnou a přástevnice ve dveřích se okážou! Neboť o přástvách babička dříve nezačala povídat, až se přadleny sešly! Přes den propěvovala si adventní písně.

Dokud děti ještě babičky tak dobře neznaly, její dobré a špatné chvíle, myslily, že musí a musí na ní vymoriti povídačky. Ale babička byla hnedlinko s nimi hotova. Buď začala jim povídat o pastýři, kterak měl tři sta ovec, a žena je na pastvu, ku lávce přišel, která byla tak úzka, že nemohly ovce jinak než jedna za druhou přes ní jít. „Teď musíme počkat, až přejdou,“ doložila umlknouc; když se po chvíli děti ozvaly: „Babičko, již přešly?“ říkala: „I co vás napadá, to bude dobré dvě hodiny trvati, než přejdou.“ Děti věděly již, co to znamená. Buď zase počala: „No, když nechcete jinak, budu povídat. Myslete si, že mám sedmdesát sedm kapes, a v každé jednu pohádku; z kolikáte kapsy pohádku chcete, abych povídala?“ — „Třeba z desáté!“ volaly děti. — Tedy z desáté; v desáté kapse je pohádka taková: Byl jeden král, ten měl na peci vál, na tom vále kocoura, poslouchejte, bude dlouhá.“ A bylo zase po povídce.

Ale nejhůř bylo, když se babička zmínila o červené karkule. To děti slyšev nemohly, hned utekly; při každé jiné by byly mohly babičku uprositi, ale to nesměly ani špetnouť, nechťely-li by poslouchat opakování vlastních slov. Znajíce již babičku, že jinak nedá, čekaly trpělivě na přadleny. Nejdříve přišla Kristla. Ta večer před sv. Mikulášem hned se ptala Adelky, má-li již za oknem punčochu, že se již Mikuláš v okolí potloukají. „To mi babička dá, až půjdu spat,“ řeklo děvče.

„To si nedávejte svou maličkou punčošku, řekněte babičce, aby vám půjčila velkou!“ naváděla Kristla.

„To nejde,“ ozval se Jan, „to bychom byli my ošizeni.“

„Vám beztoho Mikuláš nadělí jen metlu,“ škádlila Kristla.

„Však on svatý Mikuláš ví, že má babička metlu ještě od lonska schovanou a že nás nikdy nebije,“ řekl Jan; ale babička mínila, že by to mnohdy Jeník zasloužil.

Míla vyřezával chlapcům buď sánky, pluhy, vozičky, nebo dělal louče, a chlapei se od něho nehnuili.

Před vánočními svátky střídalo se povídání pohádek a zpívání písní s rozprávkami o pečení vánoček, jak má která bílou mouku, mnoho-li dá másla; děti těšily se na vánočky, spouštění svíčiček, na jezulátko a na koledu.

Vánoce i velikonoce.

Každý rok chtěly se děti postiti, aby viděly zlaté prásátko, ale nikdy k tomu nedošlo. Vůle byla dobrá, ale tělo slábo. Na štědrý den štědře podělen byl, kde kdo, i drůbež a dobytek dostaly vánočky, a po večeři vzala babička ode všeho, co k večeři bylo, po kousku, hodila polovičku do potoka, polovic zahrabala do sadu pod strom, aby voda čistou a zdravou zůstala a země úrodnou byla, všechny pak drobtý sesbírajíc hodila „ohní“, aby „neškodil.“

Děti spouštěly svíčičky v ořechových skořepinách na vodu. Jan tajně postrkoval mísu, v níž voda byla, aby se hnula, a skořápky, představující loďky života, od kraje ku středu se houpaly; pak volal radostně: „Dívejte se, já se daleko, daleko dostanu do světa!“ V tom trkl zase někdo do nádoby, voda se rychle rozhoupala a lodičky uprostřed plující se potopily.

„Hečte, hečte, vy dříve umřete než my!“ zvolala Adelka s Vilímkem.

„Co je víc, jen když jsme byli daleko,“ odpověděla Barunka, a Jan přisvědčil, ale matka dívala se smutně na ta shaslá světla, a předtucha zmocnila se její duše, není-li přece ta nevinná dětská hra věstbou jich budoucnosti.

„Přinese nám Jezulátko něco?“ ptaly se děti babičky potajmo, když se začalo uklízet se stolu.

„To já nemohu vědět; uslyšíte, jest-li zazvoní,“ řekla babička.

Děti menší postavily se k oknu, míníce, že Jezulátko musí jíti kolem oken a že je uslyší. „Což nevíte, že není

Jezulátko viděť ani slyšěť?“ pravila babička. „Jezulátko sedí v nebi na světlém trůnu, a posílá dárky hodným dětem po andělich, kteří je přinášejí na zlatých oblacích. Neslyšíte nic než zvonků hraní.“

Děti dívaly se do oken, nábožně babičku poslouchajíce. V tom kmitla okolo oken světlá zář, a z venku zazněl hlas zvonku. Děti sepjaly ruce, Adelka pak šeptala tiše: „Babičko, to světlo bylo Jezulátko, vidíte?“ Babička přisvědčila, v tom také matka do dveří vcházela, oznamujíc dětem, že v babiččině světnici Jezulátko jim nadělilo. To byl shon, to bylo radosti, když viděly osvětlený, okrášlený strom a pod ním krásných darů! Babička sice neznala toho způsobu, mezi lidem se toho nedělalo, ale líbil se jí; dlouho před vánocemi vždy již sama pamatovala na strom, a dečři okrašlovat jej pomohla.

Co se děti ze stromku a darů těšily, ozvala se zvenčí u okna pastýřská trouba. Byla to koleda pastýřská. Nejdřív odtroubil melodii *) pastýřské písně kolední, pak začal zpívat: „Vzhůru, vstaňte, pastýřkové, hlasná novina, Spasitel se nám narodil v Betlemě v chlívě“ atd.

„Kdybych neslyšela tu píseň,“ pravila babička, „ani by mi Boží hod nepřicházel tak veselý.“ Pak šla ven a naložila pastýřovi do mošny výsluhu.

Na Štěpána šli chlapeči na koledu do mlýna a do myslivny; kdyby nebyli přišli, panímáma byla by myslila, že na ně strop spadl, a sama by byla na Staré bělidlo přiběhla. Bertík a Frantík zase navzájem dolů přišli koledovat.

Uběhly vánoční hody. Děti povidaly si již zase, že přijdou tři králové, a pan učitel že přijde psát tři krále na dveře a koledovat, a po třech králich slavily přástevnice teprve „dlouhou noc.“ Ovšem na starém bělidle a ve mlýně nebylo jako ve vsi, kde bylo mnoho chasy; tam si volili královnu a krále, byla muzika, strojila se přeslice a dával se vrkoč. Na Starém bělidle vystrojila se dobrá večere, přástevnice sešly se, zpívalo se, jedlo a pilo.

*) nápěv.

A sotva bylo po „dlouhé noci,“ již byly zase hody ve mlýně, zabíjeli prase, smažili šišky, při čemž musili býti přátelé ze Starého bělidla a pan myslivec; pan otec poslal pro ně saně. Později byla ta sláva v myslivně, a nejposledněji u Prošků. A tu zase přišli jednoho dne s Dorotou. Králem Dioklecianem byl Kudrnů Václav, Dorota panna byla jeho sestra Lída, dva dvořeninové, soudec, kat a jeho holomei byli chlapeci snad ze Žernova. Vešli do stavení. Psi přivítali je s náramným štěkotem, ale děti s radostí. U kamen si spravovali šaty a složili mošny. Byl to jednoduchý oblek. Dorota panna měla bratrovy boty, přes svoje sukně bílé kamrtuchové šaty, vypůjčené od Mančinky, na krku korále, místo roušky máminu bílou plachetku a na ní papírovou korunku. Chlapeci měli přes oblek bílé košile, okolo pasu strakaté šátky, papírové čepice. Dioklecian měl také korunu, a měl plášť přes ramena viseti, máminu květovanou nedělní zástěru, kterou mu ze zvláštní ochoty zapůjčila. Když se trochu ohřáli, postavili se do prostřed sednice a začali provozovat svůj kus. Děti jej sice slyšely každický rok, ale vždy se jim líbil velice. Když pak král Dioklecian, pohan, Dorotu, pannu křesťanskou, odsoudí, aby umřela rukou katovou, veznou ji holomei pod paždí a vedou na popraviště, kde na ni kat s mečem napřaženým čeká a volá: „Doroto panno klekej, nic se mého meče nelekej, skloň jen hlavu hrdinsky, setnu já ti ji mistrovsky!“ Dorota panna klekne, skloní hlavu, a kat setne ji korunku s hlavy, již holomei zdvihnou. Pak se všichni pokloní, Dorota panna dá si korunu zase na hlavu, a postaví se ke dveřím do kouta.

„Vidíme, jak to ty děti hezky umějí, až mílo poslouchat,“ povídá služka Vorša. Babička je také velice pochválí, a hojně obdarování, vyhrnou se herei ze dveří.

Masopustem učiněn konec zimním radovánkám. Babička zpívala u kolovrátku písně postní; když děti k ní přisedly, povídala jim o životu pána Krista, a první postní neděli oblekla smutkový oděv. Dni byly delší a slunce mocnější, teplý vítr sežíral snůh na stránkách. Slepice již zase vesele krákoraly po dvoře, hospodyně, když se sešly, mluvily o nasazování vajec, o setí lnu, hospodáři chystali pluh a brány. Pan myslivec, když chtěl z protějšího lesa přímo na Staré bělidlo, nemohl

již přes řeku, leď pukal a pomalu se kus po kusu poroučel, jak pan otec říkal, když ráno ke stavidlu dohlížet chodil a na zasněží u Prošků chvilku u babičky postál.

Přešla neděle černá, družebná, kýchavná, a pátou neděli, smrtnou, zaradovaly se děti: „Dnes budeme vynášet smrt,“ a děvčata dodaly: „Dnes je naše koleda!“ Babička udělala Adelce líto, na které shromáždila kolik dní výdunků, navésila je na ně, navázala červených faborů, aby veselé bylo. Děvčata šla koledovat. Odpoledne se všechna děvčata shromáždila ve mlýně, kdež se strojila smrt. Cilka udělala slaměný došek, každá z děvčat dala něco ze šatstva na něj; čím byla Mařena pěknější, tím větší chlouba. Když byla ustrojena, vzala ji dvě děvčata pod paždí, ostatní do páru seřadila se za nimi a lity točice, zpívala: „Smrt nesem ze vsi, nové léto do vsi,“ jdouce ode mlýna ke splavu. Starší chasa šla opodál za nimi, ale chlapeč s posměšnými posuňky je obskakovali, chtějí Mařeně strhnouti čepce; ale děvčata ji bránily. Přijdouce ku splavu, rychle smrt odstrojily a s velikým jásotem hodily došek do vody; na to sebrali se chlapeč s děvčaty a společně začali zpívat: „Smrt plave po vodě, nové léto k nám jede s červenými vejci, žlutými mazauci.“ Na to zase děvčata začala: „Líto, líto, líto, kdes tak dlouho bylo? U studánky u vody — mylo ruce i nohy. Fiala, růže kvěsti nemůže, až jí Pánbůh zpomůže.“ A zase chlapeč spustili: „Svatý Petr z Říma, pošli flaši vína, abychom se napili, Pánaboha chválili.“

„No, pojdte dále, koledníci!“ volala paní Prošková, poslouchajíc na zasněží chasu; „pojdte dále, víno vám nedáme, ale něco přece, abyste se obveselili.“

Chasa vešla s domácími děvčaty do sednice, a Kristla i ostatní vešly za nimi, veselíce se a zpívající s nimi.

Na květnou neděli ráno běžela Barunka k řece natrhat koříček, ony vždy již kvetly, „jako by věděly, že jich na ten den třeba,“ myslilo si děvče. Když šla s babičkou do kostela na hrubou, nesly si jich každá hrst ku svěcení.

Na škaredou středu, když dopředla babička svůj úkol a kolovrat vynášela na půdu, volala Adelka: „Oh je, už jde kolovrat na půdu, babička bude přísti na vřetánko!“

„Až dá-li Pánbůh do zimy, pak jej zase sneseme,“ po-
vídala jí babička.

Na zelený čtvrtek věděly děti, že nebudou snídat nic jiného než jidašky s medem. Na Starém bělidle nebylo včel, ale pan otec poslal vždy plášť medu, když přiblížil. Pan otec byl včelař a měl mnoho úlů; slíbil také Proškové, až se mu podaří roj, že dostanou, poněvadž nejednou slyšel od babičky, že by si ničeho nepřála u toho stavení než úlu, že je veselo člověku, když vidí ty včeličky celý den lítat z úlu do úlu a pilně pracovat.

„Barunko, vstávej, slunce hned vyjde!“ budila babička na velký pátek ráno vnučku, zpolehoučka jí klepajíc na čelo. Barunka měla lehké spaní, hned se probudila, a vidouc státi babičku u postele, zpomněla, že prosila večer, aby ji zbudila ku rannímu modlení. Vyskočila, přehodila přes sebe sukýnku a šátek, a šla s babičkou.

Jak dvěře u síně zavrzly, hned se ozývala drůbež i dobytek, a psi vyskočili z bud. Babička je vlídně odstrčila a ostatním pravila: „Mějte strpení, až se pomodlíme!“ Když se Barunka na habiččin příkaz ve struze umyla, šly na stráž modlit se „devět otčenášů a zdravasků, aby jim Pánbůh popřál po celý rok čistoty těla.“ Stará babička klekla, vroucně sepjala sevrklé ruce přes prsa, mírné oko její důvěrně obrátilo se k růžovým červánkům, které na východě zvěstovaly příchod slunce. Barunka klečela vedle ní, čerstvá, růžová jako poupátečko. Modlila i ona se chvíli nábožně, ale pak se její jasné, veselé oči od východu točily po lese, po lukách a strání. Rmutné vlny pomalu plynuly, unášejíce s sebou vždy ještě kusy ledu a sněh, v roklicích na strání bělel se také ještě sněh, ale sem tam zelenala se již tráva, ranní chudobky vykvétaly, stromy a křoviny začínaly pučeti, příroda probouzela se ku radostnému životu. Růžové červánky rozházely se po obloze, ze záhor vystupovaly zlaté paprsky výš a výše, pozlacenjíce vreholky stromů, až pomalu slunce v celé své velebnosti se ukázalo a světlo svoje po celé strání rozlilo. Protější stráž byla ještě v polosvětle, za splavem padala mlha níž a níže, a nad jejími vlnami bylo viděti na vrhu nad pilou klečeť ženské.

„Hleďte jen, babičko, jak pěkné slunce vychází!“ povídala Barunka všecka pohroužena v podivu světla nebeského, „když bychom nyní klečely na Sněžce!“

„Chceš-li Boha vroucně vzývat, všude k tomu místo, zem Páně celá krásná,“ řekla babička, udělavši kříž a vstanouc se země.

Když bylo poledne tu vyběhli Jan a Vilém s řehtačkami do sadu, a řehtali, až vrabce se střechy vyplašili. Odpoledne šla babička s dětmi do městečka ku božímu hrobu.

Na bílou sobotu bylo na Starém bělidle od časného jitra jako na pražském mostě: v sednici, v kuchyni, ve dvoře, u pece, všude se potkávaly dělné ruce, a ku kterékoli z ženských se děti se svými záležitostmi obrátily, každá si naříkala, že neví, kde jí hlava stojí, i Barunka měla tolik práce, že zapoměla jedno pro druhé. Ale za to bylo k večeru ve stavení všechno všude v pořádku, a babička s Barunkou i matkou šly na vzkříšení. Když pak v ozářeném, nábožnými naplněném chrámu zaznělo ze všech úst slavné: „Vstaltě této chvíle etný vykupitel! Hallelujah!“, tu se cítilo děvče uneseno mocným citem, prsa se jí dmula, padlo jí to ven, ven do širé prostory, kde by mohla dáti průchod nevýslovnému jásoť, který jí v duši hlabolil. Celý večer bylo jí neobyčejně mílo, a když jí dávala babička „dobrou noc,“ vzala ji okolo krku a pustila se do pláče.

„Co je ti, proč pláčeš?“ ptala se jí babička.

„Nic mi není, babičko, mám v sobě takovou radost, že musím plakat,“ odpovědělo děvče. A stařenka sehnula se, políbila vnučku na čelo a pohládila jí líce, neříkajíc ani slova. Znalat' svoji Barunku!

Na Boží hod vzala babička ku svěcení s sebou do kostela mazanec, víno a vejce. Když to pak domů přinesla, rozkrájelo se svěcené, každý z domácích dostal od obého po kousku a trochu vína. Drůbež a dobytek dostaly zase od obojího jako na vánoce, aby prý byly domu příchýlné a hojný užitek dávaly, povídala babička.

V pondělí byla dynovačka a koleda. Každý z koledníků dostal po vejíčku, po jablíčku.

Jara v údolíčku.

Jara skokem přibývalo; lidé pracovali již v polích, na hoře na stráni vyhřívali se ještěrky a hadi, že se jich děti, jdouce na podzámecký vrch fialek a konvalinek hledat, vždy lekly; ale babička jim říkala, že se nemají co báti, že do svatého Jirí není žádné zvíře jedovato, že se může vzít do ruky, „ale pak, když slunce již vysoko, pak je v nich jed,“ dokládala. Na louce za splavem rozkvítalo bulíčí očko (blatouch), pryskyrník, na stráni modraly se podlésky a zlatově leskly se petrklice. Děti sbíraly mladé lupénky do polívky, přinášely housátkům kopřivy, a kdykoli šla babička do chléva, slibovala Strače, že již co nejdříve půjde na pastvu. Stromy úprkem obalovaly se listem, komáři vesele hráli ve vzduchu, skřivánek vznášel se vysoko v povětří, děti jej slyšely, ale málo kdy malého zpěváčka viděly; také žežulku poslouchávaly a křičely do lesa: „Žežulko, pověz nám, jak dlouho budeme žít? Někdy zakukala, ale někdy se na ni Adelka zlobila, že nechce schválně zakukat. Chlapci učili Adelku otloukat vrbové píšťalky (proutky); když pak jí nechtěla píšťalka pískati, dávali vinu, že nedobře při otloukání říkala. „Vy holky neumíte ani píšťalku udělati,“ vysmíval se Jan.

„To není naše věc, ale ty zase neuděláš takovýto klobouček!“ pravila Barunka, ukazující bratrům klobouček z olšových listů, okrášlený chudobkami, který celý jehlami sešpendlila.

Nyní položil Jan proutek na koleno a říkal: Otloukej se, píšťaličko, nebudeš-li se otloukati, budu na tě žalovati knížeti pánu, a on ti dá ránu, až odletíš ke zlatému žbánu. Huš, huš, huš, vrazím do tě nůž, vrazím do tě kudličku, vyrazím ti dušičku, vrazím do tě zavíráček, budeš zpívat jako ptáček.“

Píšťalka byla otlučena, udělána a pěkně pískala. Ale Vilém mínil, že dalece tak pěkně nepíská jako Václavova pasácká; omrzelo ho dělati píšťalky, udělal si z proutků vozík, připráhl se k němu a začal rejditi po louce, a psi za ním.

Jara přibývalo vždy víc a více. Přišla velká voda a s ní strach, který celé dva dny obyvatele údolíčka sužoval, potom házeli hoši čarodějnice a konečně nastal máj — v údolíčku ráj.

„Ó, babičko, to je škoda, teď když začnou třešně, jahody, když tu bude veselo, musíme sedět celý den ve škole,“ smutně řekl Jan.

„To jinak nejde, hochu, vždy doma nemůžeš být, ani stále hrát. Nyní vám nastanou jiné starosti a jiné radosti.“

„I já ráda budu chodit do školy,“ pravila Barunka, „jen po vás, babičko, bude se mi stýskat, že celý den vidět vás nebudu!“

„Nyní však pojďte již spat; víte, že zítra již nastane škola a časné vstávání!“ pravila babička, pobízějíc jednoho po druhém ke spánku.

Ráno při snídani kázala matka dětem, vyjmuč Adelku, která ještě spala, jak se mají učit, pana učitele poslouchati, na cestě jak mají slušně se chovat, dávala jim samá dobrá naučení, až bylo dětem do pláče.

Babička chystala jim potravu. „Tu máte každý svůj díl,“ pravila, kladouc na stůl tři velikánské krajíce chleba, „tu máte každý kudličku, co jsem vám schovávala; vidíš, Jeníčku, ty bys ji byl dávno ztratil a nyní neměl bys čím chleba ukrojit,“ řekla vytahujíc z kapsáře tři kudličky s červenými střenkami. Pak udělala do každého krajíce jamku, nacpala do ní másla, přikryla ji vydlábnutou střídou, a položila jeden krajíc do rohožové mošinky Barunce, druhé dva do kožených tašek chlapcových. Ku chlebu pak přidala ještě sušeného ovoce. Nasnídavše se, vydaly se děti na cestu. „Jděte tedy s Kristem Pánem, a nezapomeňte, co jsem vám řekla,“ napomínala matka ještě na prahu. Děti líbaly matce ruku, a oči se jim zalily. Babička nedávala jim s Bohem, ona je vyprovázela přes sad, a Sultán s Tyrlem běželi též s nimi. „Poslechněte, chlapci, Barunku, když vás napomene, ona je starší z vás,“ kázala babička, „nevyvádějte na cestě žádné takové skotáctví, až byste si ublížili! Ve škole neseďte nadarmo, sice toho budete jednou litovati. Každého slušně pozdravte; vozům a koňům se vyhněte! Ty, Vilimku, neobjímej kde kterého psa, některý je zlý, kousl by tě. Nelezte ku vodě a uhřátí nepíte! Ty, Jeníku, nesněž chleba před časem a pak na ostatních nemámi! Nyní jděte s Pánembohem, na večír vám přijdeme s Adélkou naproti.“

„Ale, babičko, nezapomeňte nám nechat oběd a ode všeho, co budete mítí,“ prosil Jan.

„I jdi, bloudku, bodejť bychom zapomněli!“ usmála se babička. Pak požehnala děti křížkem a již chtěly jít, tu ještě zapomněla na něco. „Kdyby měla přijít bouřka, ale myslím že nepříjde, tedy nebojte se, jděte tiše svou cestou, modlete se, ale nestavte se pod strom, nebo do stromů rád hrom bije, rozumíte?“

„Rozumíme, babičko, tatínek nám to také jednou povídal.“

„No tedy jděte s Pánembohem, a vyřiďte panu učiteli pozdravení!“

Potom se babička rychle obrátila, aby neviděly děti slzy, které se jí mimovolně do očí draly. Psi obskakovali děti velikými skoky, myslíce, že půjdou s nimi na procházku, ale Jan pověděl jim, kam jde cesta, žena je nazpět. Na babiččino zavolání vrátili se k ní, ale ohlídlí se několikráte, jest-li jich přec některý nezavolá. Také babička ohlížela se, a teprve když viděla, že děti už za mostek zacházejí, kde na ně Mančinka již čekala, kráčela bez přitřže domů. Byla celý den jaksi zamyslena, chodila po stavení, jakoby někoho hledala. Sotva kukačka v sednici odkukala čtvrtou hodinu, vzala vřetánko pod paždí a pravila Adelce: „Pojď, děvečko, půjdeme školákům naproti; počkáme na ně u mlýna. Šly.

U sochy pod lipami seděla panímáma, pan otec a několik mlečů tam stálo. „Jdete naproti chase, vidíte?“ volala panímáma z daleka; „také čekáme na naši Manču. Posadte se mezi nás, babičko!“

Babička sedla, pustili se do hovoru. Za chvíli vyjasnila se babičce pojednou tvář, neboť zahlídla z daleka přicházet děti. Ty opět spatřivše babičku, pustily se do běhu.

„No, Mančo, nemáš hladu?“ ptal se pan otec, když ho byla dcerka pozdravila.

„Ba že mám, tatínku, a všechny máme hlad, vždyť jsme neobědvaly,“ odpověděla.

„A ten krajíc chleba, křížaly, buchty, to byla rosa?“ mžikl pan otec.

„Co pak, tatínku, to není žádný oběd,“ usmálo se děvče.

„A taký kus cesty klusati a tolik se učif, není-li pravda, děti, to se dostane hlad?“ zasmála se babička, a kladouc si vřetánko pod paží, dodala: „Půjdeme tedy, abych si vás zachovala a hladem jste mi neumřely.“

Dali si dobrou noc. Mančinka povídala ještě Barunce, že bude zase ráno čekat na můstku, pak pospíchala za matkou do mlýna, Barunka chytila se babičky za ruku. „Povídejte mi tedy, jak se vám vedlo, čemu jste se ve škole učili a jak jste se chovali?“ ptala se babička po cestě.

„Hečte, babičko, já jsem bankaufserem,“ vyjel rychle Jan, před babičkou poskakuje.

„Prosím tě, hochu, co je to?“ ptala se babička.

„Víte, babičko, kdo sedí na kraji ve škamně (lavici), ten má na ostatní pozor, co vedle něho sedí, a který se nepořádně chová, toho si zapíše,“ vysvětlovala Barunka.

„Mně se zdá, že tomu říkají u nás po česku, a tedy správně, dohlížitel, ale to musil mítí pozor vždy jenom ten nejhodnější a nejpilnější hoch z celé lavice, a pan učitel ho neudělal hned dohlížitelem.“

„Však nám to Kopřivovic Toník vyčítal, když jsme šli ze školy, že prý, kdybychom nebyly Proškovy, že by s námi pan učitel tolik nenadělal,“ žalovala Barunka.

„Toho si nemyslete!“ pravila babička, „pan učitel nebude s vámi dělat výjimky; když toho zasloužíte, potrestá vás jako Toníka, on to proto dělá, abyste si té poety vážili, rádi do školy chodili a hleděli vždy hodnými být. A čemu jste se učili?“

„Diktando,“ odpověděla Barunka i chlapei.

„Co je to vlastně?“

„Pan učitel nám předříkává z knihy, my píšeme, a pak to musíme překládat z německého do českého, z českého do německého.“

„A což rozumějí ty děti německy?“ ptala se babička, majíc při všem svoje zvláštní mínění a vše ráda do podrobná vyzvídajíc jako paní kněžna.

„I, babičko, nikdo neumí německy, jen my trochu, protože jsme se již doma učili a tatínek na nás německy mluví;

ale to nic neškodí, třebaš tomu nerozuměly, jen když přinesou úlohy dobře," vykládala Barunka.

"Ale jak pak je udělají, když neumějí na německy ani koukat?"

"Však oni jsou dosti trestáni, že jich nedělají dobře; pan učitel jim buď udělá čárky do černé knihy, nebo musejí stát na místě hanby, a někdy dostanou také fláky na ruce. Dnes měla také stát u černé tabule, co vedle mne sedí, rychtářova Anina, ona nikdy diktando německé neumí. Ona si mi v poledne stěžovala, že neumí úlohu udělat. Ani strachem nejedla. Já jsem jí to tedy napsala a dostala jsem od ní dvě homolky za to."

"Ale to jsi neměla od ní brát," řekla babička.

"Vždyť já jsem je nechtěla vzít, ale ona povídala, že má ještě dvě; byla tolik ráda, že jsem jí úlohy napsala, a slíbila, že mi přinese každý den něco, jen abych jí s tou němčinou pomohla. — Proč bych jí to neudělala, vidíte?"

"Pomoci jí můžeš, ale ne dělati, sice se tomu nenaučí."

"I co pak z toho, to nemusí uměti, to se učíme jen tak, že pan učitel chce."

"Protože pan učitel chce, aby z vás něco bylo, a čím více umíte, tím snáze ve světě projdete."

Ale ve Žliči mluví se jen česky, tedy nemusí Anina uměti německy; povídala, když bude chtít uměti, že může jít do Němec. Ale pan učitel jinak nedá. A holečku, babičko, on se nikdo rád neučí německému diktandu, je těžké; kdyby české bylo, oh je, to by šlo jako otčenáš."

"Inu, když vy z toho ještě nemáte rozumu, ale máte poslechnouti a všemu rádi učit se. Jest-li pak chlapei poslouchali?"

"I ano, jen že Jeník začal, když pan učitel ze sednice odešel s chlapei dovádět, až skákali po lavicích. Ale já jsem mu řekla..."

"Ty's mi řekla, ty, já jsem sám přestal, protože jsem slyšel pana učitele!"

"To se dovidám hezkých věcí, máš dohlížeti na jiné, a sám tropíš; jak to?" řekla babička.

„I babičko“, ozval se Vilém, který byl posud tichým, ukazuje Adelce veliký kus sladkého dřeva a knížečku pozlátka, co vyměnil ve škole od jakéhos hochy za krejcar, „i babičko, to jsou rozpustilí ti kluci ve škole až hrůza. Kdybyste viděla, oni skáčou po škamnách a perou se, a dohlížitelé s nimi.“

„I pro pána krále, co tomu říká pan učitel?“

„To když pan učitel odejde ze školy ven. Když má přijít, to honem skákají na svá místa, dají ruce na škamna a je ticho.“

„Nezbedové!“ pravila babička.

„A holky si zase hrají s pannami ve škole, však já jsem to dobře viděl,“ žaloval Jan.

„Jste vy to kvítkové z raráškovy zahrady, aby měl učitel s vámi svatou trpělivost,“ pravila babička. Děti jí povídaly ještě mnoho o škole a jak se jim po cestě dařilo; byla to první jejich cesta, a nemálo se na svoji samostatnost pyšnily, jakby z Paříže se byly vrátily.

„A kde máš homolky? snědli jste je? ptala se ještě babička, zkoumajíc, co vše děti jedly, neboť o jejich zdraví starost měla.

„Jednu jsme snědli, druhou jsem si chtěla nechat domů, ale ztratila se mi.“

Babička si myslila: Vždyť jsme my nebyly lepšími!

Smrt babiččina.

Bylo již po svatodušních svátcích, jinž babička „zelené“ říkala, snad proto, že májemi z břízy okráslila celé stavení, vnitř i venku, tak že i u stolu i v posteli všichni pod zelenem byli. Již bylo i po krásném Božím těle i po Janu Křtiteli. Slaviček již v křoví nezpíval, vlaštovičky vyváděly mláďata zpod střechy, na peci u koček leželo májové kotě, s kterým se Adelka ráda mazlila. Černá její slepice vodila již odrostlá kuřátka, a Sultán i Tyrl skákali zase noc co noc do vody po myších, což zavdalo starým přadlenám příčinu k povídkám, že straší na lavce u Starého bělidla „vodník.“

Adelka chodila s Voršou zaváděti Stračku na pastvu, chodila s babičkou po bylinách, anebo seděla vedle ní na dvorku pod lipou, jejíž květy také již babička sušila, a odríkávala jí z knihy. A večer, kdy šly spolu naproti dětem, zašly si přes pole; babička si dohlížela k lenu, ráda se dívala po širých panských polích, jichž bohaté klasy úprkem žloutly, a když vítr po nich vlnky házel, nemohla s nimi ani oka spustiti.

Byl konec července, na začátku srpna začínaly pomalu žně, a tu paní kněžna s celým komonstvem přijela.

Děti byly nevýslovně blaženy, že měly mileného otce doma. Nemohly se ani dosti na něho vynadívati a jeden přes druhého dral se o slovo, chtěje otci vypověditi, co za celý rok se sběhlo.

A opět počal onen zimní život, jaký každého roku v malém údolíčku panoval. Byl ovšem vždy stejný. Mladí dorůstali a dorostli, někteří zůstali doma, jiní odešli do světa tohoto i onoho, štěstí pozemského i pokoje věčného hledající.

Babička neopustila malé údolíčko, kde našla druhý domov. Klidnou myslí dívala se, jak to vše okolo ní roste a kvete, radovala se nade štěstím bližního, těšila zarmoncené, pomohla, komu bylo možno pomoci, a když ji vnoučátka jedno po druhém opouštěla, odletující jako vlaštovice zpod střechy, pohlížívala za nimi usazeným okem, těšíc se: „Snad dá Bůh, že se zase shledáme.“ A shledali se zase. Rok co rok přicházeli domů se podívat, a tu babička stará zářícím okem se dívala, když mladí jinoši rozkládali před ní obrazy světa. Ale brzy cítila, že života jejího na mále, protož si jako dobrá, moudrá hospodyně všechno v pořádek uvedla. Nejdříve smířila se s Pánem Bohem a s lidmi, pak rozdělila svůj malý stateček. Každý dostal památku.

Pro každého, kdo k ní přišel, měla milé slovo, každého, kdo ji opouštěl, provázel její zrak. I tu němou tvář, kočky a psy, k sobě zavolala, pohladila je a dovolila, by jí Sultán ruku lízal. „Hleďte jich,“ pravila Adelece a služkám, „každé zvíře, když je má člověk rád, je vděčné.“ Voršu zavolala k sobě a přikazovala jí: „Až umru, Voršilko — já vím, že

to nebude už dlouho se mnou trvati, zdálo se mi dnes v noci, že Jiří (to byl její muž) pro mne přišel — až tedy umru, nezapomeň to říci všeličkám, aby vám nepomřely. Ostatní by třeba zapomněli.“

Druhého dne babička tiše skonávala. Barunka předříkávala jí modlitbu umírajících; babička modlila se s ní, až pojednou ústa se nehýbala, oko upřené zůstalo na kříž, nad ložem visící, dech se zatajil. — Plamínek života jejího shasl, jako shasíná pomalu dohořívající kahánek, v němž palivo vše ztráveno.

Barunka zatlačila ji oči.

Třetího dne ráno, když se pohřební průvod, záležeje z velkého množství lidstva, neboť každý, kdo babičku znal, chtěl ji doprovoditi ke hrobu, ubíral okolo zámku, rozhrnula bílá ruka těžké záslony u okna a paní kněžna objevila se mezi nimi. Jak dlouho bylo průvod viděti, tak dlouho smutný zrak její ho provázel, až pak záslonu spustíc a hluboce si vzdechnouc, zašeptala:

„Šťastná to žena!“